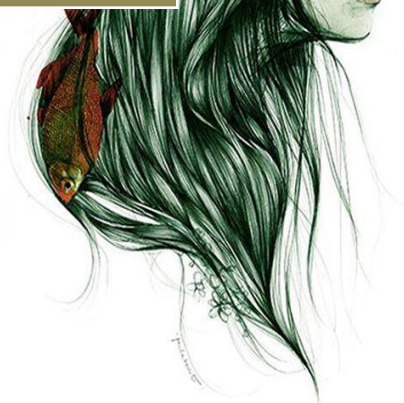

Àlbums il·lustrats

Aitana Giráldez

Escola Proa

Tutor: Lluís Belmonte

Curs: 2016-2017

2n batx A

Índex

• Presentació.....	4
• Introducció.....	5
○ La il·lustració al S.XIX.....	7
• Història de la il·lustració de llibres.....	7
○ Inicis.....	7
○ Impressió de llibres del s.XV al XIX.....	8
○ Impressió en color al s.XIX.....	8
○ Naixement del llibre il·lustrat modern.....	9
○ Edat d'or de l'il·lustració.....	10
○ Dècada 1930.....	10
○ Puffin Picture Books.....	12
○ Anys postguerra mundial 1.....	13
○ Dècada 1950 i pensament visual.....	14
○ Dècada 1960.....	15
○ Dècada 1970.....	17
○ Llibre il·lustrat s.XXI.....	17
• És art el llibre il·lustrat?.....	18
• L'àlbum il·lustrat.....	19
○ Interrelació entre paraula i imatge.....	20
○ Construcció narrativa de l'àlbum.....	22
▪ Limitacions entre text i il·lustracions.....	22
▪ Ingeni descriptiu.....	23
▪ Ingeni el·líptic.....	23
○ Confecció de les trames.....	24
▪ Disposició del que s'explica.....	24
▪ Efectes inscrits en la trama.....	25
○ Resposta del lector.....	26
▪ Percepció del temps.....	26
▪ Comprensió del relat.....	27
○ L'il·lustrador de llibres infantils.....	29
▪ La recerca de l'estil.....	29
▪ Llibre d'artista.....	30
• Anàlisi de 3 àlbums il·lustrats.....	31
▪ The End.....	31
▪ El Viatge.....	35
▪ El viatge.....	39
• Comparació dels 3 àlbums il·lustrats.....	45
• Conclusions.....	49
• Bibliografia.....	51
• Annexos.....	53

Presentació

Els àlbums il·lustrats sempre m’han agradat, però no era conscient. De petita en tenia, però a mida que creixia i començava a agradar-me llegir, vaig canviar els llibres il·lustrats, per llibres sense dibuixos. Pensava erròniament que els llibres amb dibuixos eren exclusivament infantils, fins que un dia vaig trobar *The End* a una llibreria, un llibre il·lustrat per adults. Va ser quan va començar la meva passió per els llibres il·lustrats i també em vaig interessar per els infantils. La meva primera idea era fer el treball de les tècniques gràfiques a la il·lustració, un tema que aviat vaig descartar perquè era massa ampli i no tenia gaire sentit. Després se’m va acudir fer-lo de la il·lustració infantil, però no era el que realment volia. Una altra vegada tenia la idea equivocada de que no podia fer un treball que inclogui llibres il·lustrats adults perquè no trobaria cap informació sobre ells i serien una minoria. És veritat que són menys, però he pogut afegir-los. El meu treball finalment parla d’àlbums il·lustrats, llibres on les il·lustracions són imprescindibles, on afegeixo àlbums infantils, juvenils i adults.

L’objectiu del meu treball és descobrir el món dels àlbums il·lustrats : Com ha evolucionat el llibre il·lustrat, quina relació s’estableix entre imatges i paraules, com s’explica la història, quins tipus de relats existeixen, com són els il·lustradors... El meu treball no es basa en una sola hipòtesi, sinó en moltes preguntes que m’han ajudat a comprendre l’art de l’àlbum il·lustrat. Moltes de les respostes que he trobat, són en alguns casos conclusions personals, ja que aquest treball m’ha ajudat a evolucionar com a artista i a plantejar-me si en un futur vull dedicar-me a la il·lustració.

La meua part teòrica comença amb una introducció de la il·lustració al món actual, després l’evolució del llibre il·lustrat infantil durant la història, introdueixo els àlbums il·lustrats, mostro les relacions entre imatge i paraula amb les seves limitacions, els tipus de trames, les respostes que presenten els lectors infantils i adults i finalment la formació i estil propi de l’autor. A la part pràctica analitzo i comparo tres àlbums il·lustrats, un infantil, un adult i un altre juvenil. La meua primera idea va ser fer el meu propi llibre il·lustrat, però degut a la dificultat vaig decidir fer un anàlisi, tot i que vaig decidir no abandonar el meu projecte personal d’il·lustracions.

“La passió per un projecte és quelcom necessari per a fer-ho real, i la necessitat d’explicar coses és el motor perfecte per alimentar aquesta passió.”

-Paula Bonet

Introducció

La il·lustració al món actual

Vivim en un món visual, immersos en la civilització de la imatge, la que transmet i arriba sense paraules. El segle XXI- amb internet, la tecnologia digital i les pantalles mòbils- confirma aquesta evolució. En aquest context, la il·lustració - com a disciplina on convergeixen medis i objectius variats- brilla avui amb llum pròpia a distints llocs del món. A vegades per la seva concisió i definicions, val la pena mirar les tres primeres definicions de la RAE que dóna d'il·lustrar:

Il·lustrar. (Del lat. *illustrāre*).

1. Dar luz al entendimiento
2. Aclarar un punto o materia con palabras, imágenes, o de otro modo
3. Adornar un impreso con láminas o grabados alusivos al texto

El desplegament i potencial actual de la il·lustració en múltiples àmbits indica que es poden afegir unes quantes precisions més enllà sobre ella. Més enllà de la presencia habitual a finals de s. XX en premsa i en l'àlbum infantil, en menys d'una dècada la il·lustració ha estés el seu radi d'acció i prolifera avui en el sector de la identitat corporativa, la comunicació institucional, la publicitat en tots els seus formats i el llibre per a adults (des de clàssics de la literatura al relat gràfic o la narració autobiogràfica). S'entrecreu amb la historieta i el còmic; en l'animació té per davant un llarg recorregut, i en els dispositius mòbils, amb il·lustradors capaços de idear des de apps fins a noves emoticones. També destaca suports com la Ceràmica o la pell humana en el cas dels il·lustradors- tatuadors , fins a arribar a l'estampació sobre tota classe d'objectes quotidians de l'univers particular de molts creadors. En aquesta ramificació de usos i possibilitats, la pròpia il·lustració es va reenfocant.

Per a Pep Montserrat- que exerceix com a il·lustrador des de finals dels 80, i des de fa més de 15 anys desenvolupa una labor docent a la Escola Massana de Barcelona- la il·lustració és una activitat artística i de comunicació. “ Un il·lustrador “,senyala, amb àrees de confluència amb diferents disciplines: arts plàstiques, Disseny, arts gràfiques, i literatura. De les arts plàstiques i visuals agafa tot allò que té a veure amb la Construcció d'una imatge: el dibuix i el color, les tècniques tradicionals i contemporànies, les lleis de la percepció, la representació en l'espai... del Disseny ha adquirit els criteris de comunicació i de construcció del discurs gràfic i l'ús de recursos com la retícula, la tipografia o la fotografia en la vinculació del missatge en un codi intel·ligible per al receptor”.

La imatge il·lustrada guanya posicions en un món ple de canvi , en mig de la omnipresència de la fotografia, de la seva fàcil manipulació i alteració, en una època on qualsevol pot disparar i obtenir una imatge en una fracció de segon que es tarda en apretar el botó de la càmera o el mòbil, quan la instantània i la immediatesa per difondre-la en les xarxes socials genera fotografies clòniques i globals. La il·lustració, en canvi, procedeix d'un temps més llarg i distes, des del dia i mig de que l'il·lustrador de premsa disposa per entregar un treball, fins l'aplaçament d'alguns mesos que es concedeixen per realitzar les làmines d'un llibre. Il·lustrar implica abstraure una idea i plasmar-la, observar cap al interior o exterior per representar el que és essencial. Requereix sentar-se i moure el llapis sobre el paper o la tablet digital.

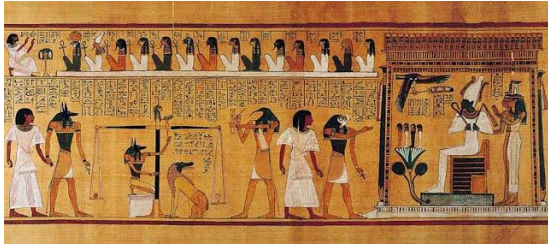
Com a llenguatge visual, la il·lustració no està subjecta a una narració lineal, el que la beneficia per transmetre molt en poc espai. No obstant, després d'aquest primer nivell comunicatiu inherent a la il·lustració, l'espectador té la prerrogativa d'assistir a un altre estrat del llenguatge: el personal de cada autor. Perquè el cert és que cada il·lustrador compona imatges, dibuixa o pinta el que l'interessa, tant en la forma com en el fons. Reflexa la seva particular perspectiva de la realitat i el món, encara que la il·lustració arribi com una obra menys egocèntrica fins a l'espectador.

La il·lustració sinó en tots els casos, sí en la majoria, aconsegueix un bon balanç entre l'expressió particular d l'autor i l'aplicació a un fi concret. Per l'il·lustrador, fins i tot pot ser vista com una vàlvula de fugida davant la submissió a una missió comercial. En publicitat, grans i petites marques valoren i volen contagiar-se de la veu personal de l'il·lustrador en un mon globalitzat. La il·lustració apareix com l'art aplicat per excel·lència del nostre temps, infiltrada en múltiples àmbits, el gran avantatge de ser il·lustrador és la capacitat de construir infinits móns, únicament amb paper i llapis o una tablet digital. Una infraestructura portàtil que ocupa poc espai. En el canvi d'era en que vivim , amb un planeta virtual que aconsella anar lleuger d'equipatge , la il·lustració encaixa molt bé. És universal en la comunicació i molt personal en l'expressió. Internet ha impulsat el treball de l'il·lustrador, com excel·lent plataforma oberta per mostrar-lo i donar-lo a conèixer. Però el seu suport inherent no és la xarxa en si mateixa. Segueix sent el cartell d'un concert, la banderola d'una obra de teatre, el conte infantil, la portada d'una revista... i tot allò que decidim.

Breu historia del llibre il·lustrat

Precursors

La historia del il·lustrat modern es relativament breu, però si parlem dels inicis de la narració pictòrica, ens portarien a les pintures rupestres. El significat d'aquestes encara s'especula, però s'ha d'afirmar que la humanitat sempre ha sentit la necessitat de comunicar-se a través de les imatges.

Es considera que el llibre il·lustrat més antic es conserva a un papir egipci del 1980 a.C aproximadament. Les paraules i les imatges es gravaven en materials com la fusta, fulls, cuir i formes primitives de paper, en moltes cultures antigues.

En època romana s'han conservat poques mostres de llibres il·lustrats, tot i que un dels exemples més antics de la narrativa visual és la columna Trajana, on es retrata amb gran detall les victòries de Trajà en les seves conquestes. El fris ascendeix per la columna descrivint les histories de les diferents batalles mitjançant relleus.

A l'edat mitjana s'il·lustraven els manuscrits amb miniatures, inicials amb ornaments o decoracions al marge. Aquests van ser els antecessors dels llibres il·lustrats impresos. Un dels llibres il·luminats més important per les seves il·lustracions és el manuscrit de Kells, d'origen Irlandès. De motiu religiós, presenta nombroses miniatures que han sobreviscut a la prova del temps.

Llibre de Kells, il·lustració irlandesa.

Impressió de llibres desde el s.XV al XIX

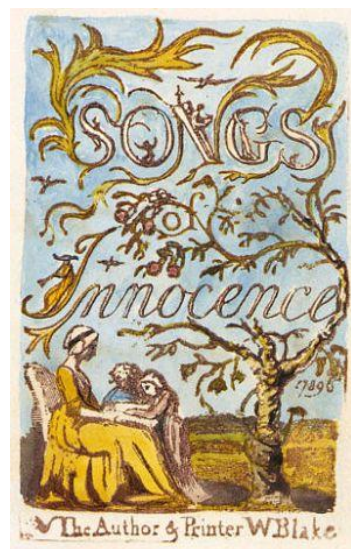

La invenció de la impremta al segle XV va propiciar un augment en l'educació de tota la població i no només les classes benestants. L'inici de la impremta prové de la Xina, però va ser l'aparell de Gutenberg al 1474, el que va obrir camí per a la impressió en massa.

El primer llibre imprès amb paraules i imatges juntes va ser *Der Edelstein* (1641) de Ulrich Boner. Però el primer llibre il·lustrat dirigit als nens va aparèixer dos segles més

tard. L'enciclopèdia *Orbis Sensualium Pictus* (1658) de Comenio. Aquests llibres eren venuts a habitants de pobles que normalment presentaven escassa formació. Les relacions entre les paraules i les imatges en els primers llibres era exclusivament decorativa.

Més tard, William Blake va ser el primer en experimentar amb la relació simbiòtica entre paraula i imatge, al menys en el sentit de distribució visual. Va crear *Songs Of Innocence* (1789) amb un estil totalment original, sense influències de l'art de l'època.

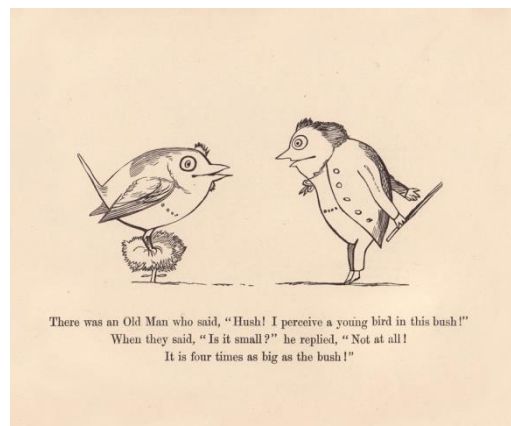
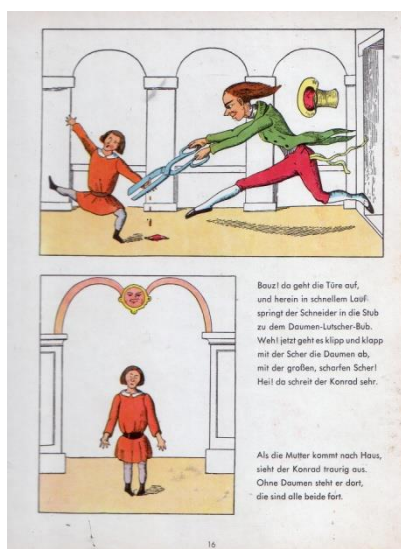

Impressió en color al s. XIX

Fins el 1830 el color s'afegia a mà. George Baxter i Charles Knight van inventar un procés per imprimir en color amb blocs de fusta independents. Una de les influències més directes en el posterior llibre il·lustrat modern és *Der Struwwelpeter* de Heinrich Hoffmann. El llibre suggereix una intenció lúdica, irònica per part de l'autor, fins i tot va ser criticat per l'aparició de violència i crueltat.

És comparat amb *The book of Nonsense* de Edward Lear, publicat dos anys abans. Els textos visuals i verbals de Lear no mostren intenció de moralitzar ni ajustar-se a les regles de la narrativa lineal.

Naixement del llibre il·lustrat modern (finals s.XIX)

L'obra de Randolph Caldecott assenyala el començament del llibre il·lustrat modern. Segons Maurice Sendack, Caldecott va crear una ingeniosa juxtaposició entre imatge i paraula. Les paraules s'ometen, però la imatge parla. Les imatges s'ometen, però les paraules parlen. Aquesta "Síncope rítmica" va suposar un trencament radical respecte a la relació visual i verbal dels llibres il·lustrats anteriors. El contingut narratiu estén i no només duplica o decora el contingut narratiu de les paraules.

Cal destacar l'obra de Walter Crane que demostrava interès per el que és visual i no tant en la relació conceptual entre paraula e imatge. Les seves il·lustracions resulten més estàtiques i menys fluides que les de Caldecott. Presenta molts aspectes del moviment art and crafts, un moviment modernista que volia recuperar l'artesania i l'edat mitjana

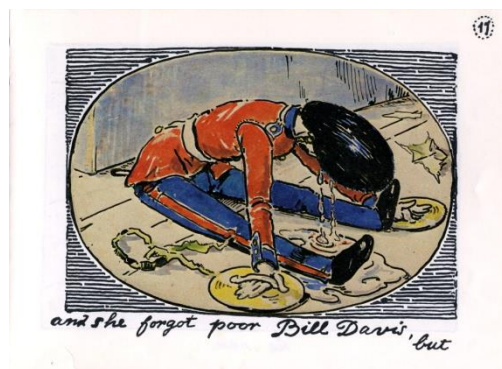
L'edat d'or de la il·lustració

William
Nicholson

va ser popular per el seu treball al cartellisme, però va modificar el seu ús de la impressió en negre amb blocs de fusta per utilitzar la litografia als seus llibres infantils. *Clever Bill* (1926) és un exemple de la integració d'imatges i paraules en un tot unificat.

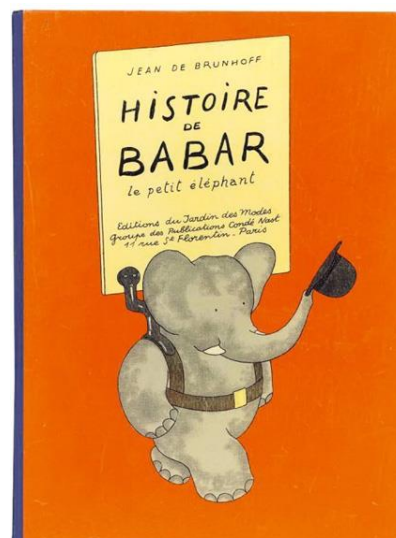
A principis el s. XX, la producció de llibres il·lustrats era més avançada a França que a Gran Bretanya. A França s'utilitzava la litografia el pochoir, l'aplicació del color amb plantilles com a les il·lustracions de Edy Legrand.

Década de 1930

Babar l'elefant va aparèixer per primera vegada al 1931 amb *La historia de Babar*, publicat a França per Condé Nast. El personatge era una creació de Jean de Brunhoff, un pintor parisià. Fins llavors no s'havien vist llibres de format gran i colorit, text manuscrit, senzill i casi infantil. A gran Bretanya els llibres van ser publicats i impresos per una de les impremtes més importants de l'època. Brunhoff va crear uns altres 5 títols sobre Babar abans de la seva mort prematura, per tuberculosi al 1937. Després de la segona guerra mundial, el seu fill Laurent va decidir continuar amb la obra del seu pare i va crear més llibres amb Babar (un treball que s'ha prolongat durant dècades fins entrat el s. XXI).

Els llibres originals de Babar han sigut objecte de comentaris sociopolítics trobats. Hi ha qui afirma que

inclouen continguts ofensius de tipus neocolonial i també ètica socialista en l'ambient. Casi tots els artistes, en canvi alaben l'obra de Brunoff. Maurice Sendak afirma que

“Babar ocupa el centre de la meua idea del que converteix un llibre en obra d'art”.

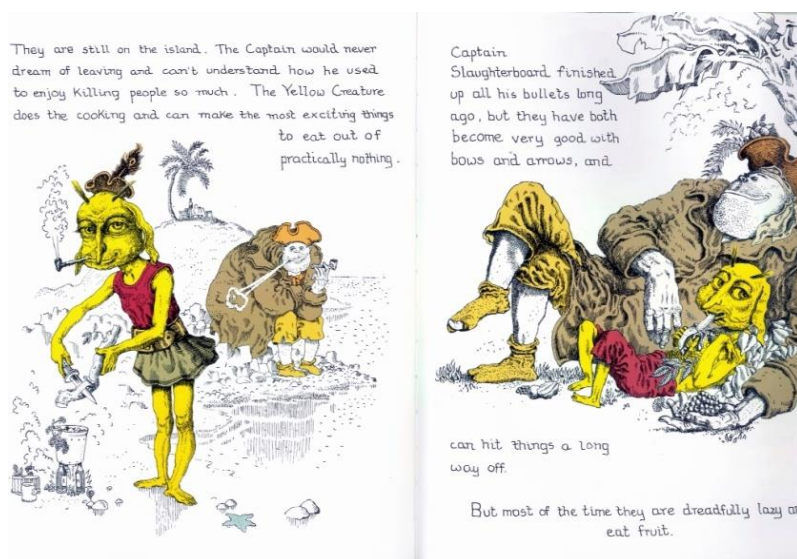

Little Time and the Brave Sea Captain de Ardizzone(1936)

Per el contrari resulta difícil trobar temàtica política en els llibres d'Edward Ardizzone. Va crear dibuixos per a totes les edats i per tots tipus de llibres. El seu treball és genuïnament anglès: els entorns arquitectònics, rurals i socials desenvolupen un paper molt important en la seva imaginaria, a més dels bons modals dels personatges.

Mervyn Peake va ser un dels artistes més imaginatius i originals que van sorgir a la

década de 1930, tant per els seus textos visuals com verbals. El seu primer llibre, *Captain Slaughterboard Drops Anchor*, va ser el seu primer llibre il·lustrat i va ser publicat al 1939, poc abans de que esclatés la segona guerra mundial. La reacció inicial dels crítics no va ser molt bona, degut a l'ambient d'un món gens agradable i decadent de pirates i criatures estranyes. La revista Punch el va descriure com “bastant inadequat per nens sensibles”. El stock va quedar destruït per el foc quan el magatzem on es guardaven els llibres va ser bombardejat. Es va tornar a imprimir una vegada acabada la guerra al 1945. La poesia de la creació de Mervyn Peake i la subtil interrelació entre paraula i imatge en la pagina convertiren aquesta obra en un llibre il·lustrat clau, molt avançat al seu temps.

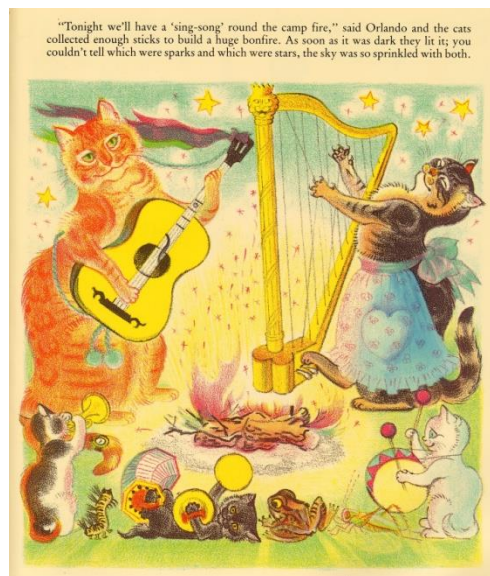

Puffin Picture Books i autolitografia

El redactor, dissenyador i editor Noel Carrington va ser una figura molt coneguda en el camp editorial londinenc a la dècada de 1930. Sabia com col·laborar amb els artistes per preparar il·lustracions de cara a la reproducció

Carrington va crear Puffin Picture Books amb el propòsit de produir llibres infantils il·lustrats, educatius i assequibles, de bona qualitat i amb un format que permetés la impressió de molts volums. Per aquest motiu va utilitzar un procés d'implicació directa entre l'artista i l'editor: l'auto litografia on era crucial que els artistes dibuixessin directament en plaques litogràfiques, creant així un dibuix independent per cada color que s'hagués d'imprimir. D'aquesta manera s'estalviava molts diners en la separació fotogràfica dels colors.

La sèrie Puffin Picture books va ser un gran èxit, la seva producció es va prolongar en les dècades de 1940, 1950 i 1960. Els artistes que van destacar per les seves habilitats al medi de la litografia van ser Standley Badmin, Clarke Hutton, Kathleen Hale i Edward Bawden. *The arabs* (1947) de Bawden és una obra inspirada en l'experiència de l'artista a l'Orient pròxim com a oficial de guerra i és molt buscada per els col·leccionistes.

Orlando de Kathleen Hale

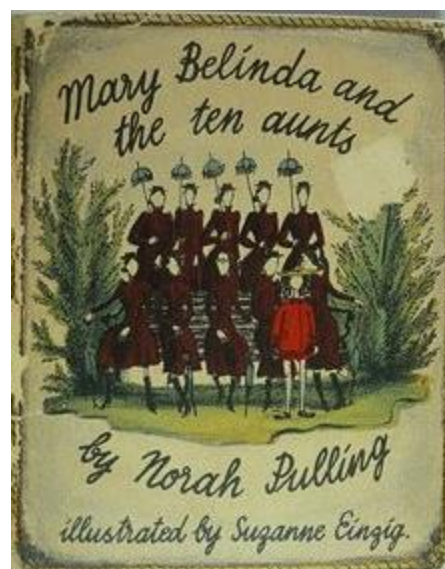
Kathleen Hale, autora de *Orlando's Camping Trip*, va aprendre per el seu compte el procés de l'auto litografia i va arribar a dominar per complet les subtils es de la separació de colors. Les aventures de Orlando, el gat de la melmelada, es van convertir en un clàssic del S.XX.

The arabs de Bawden

Els anys de postguerra

Mentre Europa sortia de la guerra, la necessitat de mantenir baixos els costos d'edició va ser més gran que mai. L'auto litografia va continuar sent un medi popular de producció, i la influència de Noel Carrington a Gran Bretanya no va esvair-se. A través de l'impresora Transatlàntic Arts va presentar l'artista Susanne Einzig, una refugiada alemanya i una de les últimes jueves en fugir de l'Alemanya nazi. Susanne Einzig va il·lustrar *Mary Belinda and The Ten Aunts* (1950) amb el text de Norah Pulling.

Mary Belinda and The Ten Aunts (1950)

Mereixen una menció els llibres de Little Red Engine, alguns dels quals es van crear mitjançant auto litografia. Les il·lustracions originals d'aquestes històries populars, de Diana Ross, van ser creades per Lewitt-Him, una societat del disseny formada per Jan Le Witt i George Him. Ells pertanyien al camp del disseny de cartells i publicitat, amb Little Red Engine van aconseguir crear una fusió entre una tradició gràfica europea i uns temes profundament anglesos.

The Little Red Engine

Junt amb l'austeritat i l'escasseig de paper que va dominar els primers anys de postguerra, va conviure un anhel per el color i la evasió que es va manifestar amb un moviment neoromàntic. Molts crítics culturals descriuen aquella època com introspectiva i regressiva, però que va ser superada ràpidament per moviments artístics més estridents, com l'expressionisme abstracte, però tot i així va exercir una influència especial en la il·lustració de llibres.

La dècada de 1950 i el pensament visual

A partir de la dècada de 1950, cada vegada més dissenyadors gràfics es van decantar per el llibre il·lustrat. Va ser una època on el disseny gràfic, la il·lustració i la pintura mantenien una estreta relació en les escoles d'art. Els dissenyadors rebien formació en dibuix i tipografia, per aquest motiu van sorgir llibres amb un enfoc unificat en quant a concepte, imatge i tipografia. El text dels llibres il·lustrats era cada vegada menor perquè va augmentar la consciència de la pàgina com a fase visual multimodal. El llibre il·lustrat en anglès es

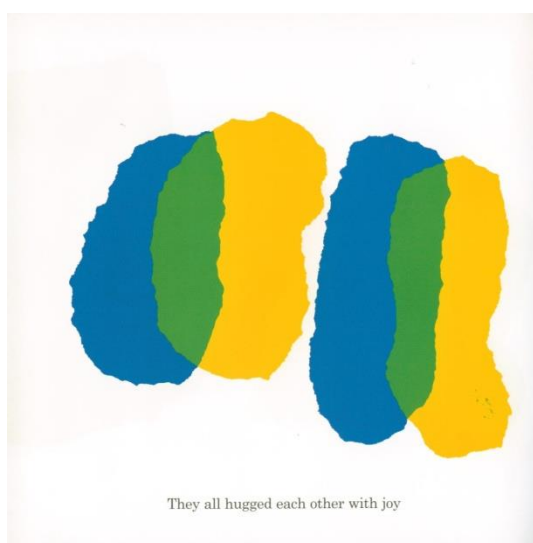
va beneficiar de la influència d'artistes i autors d'origen europeu o llatí que s'havien vist obligats a emigrar als Estats Units, en alguns casos per la guerra, entre ells Antonio Frasconi, Roger Duvoisin, Leo Lionni i Miroslav Sasek.

La trencadora obra *See and Say* (1956), de Antonio Frasconi, es tracta d'un llibre amb un concepte senzill que presentava als nens varies paraules en quatre idiomes mitjançant blocs de fusta del artista, contundents però amb colors suaus.

Roger Duvoisin va crear *The Happy Lion* (1954), el primer llibre d'una gran sèrie d'èxit. Un altre personatge que va esdevenir popular va ser Petunia la Pata. Els llibres de Duvoisin, encantadors i delicats, el van fer mereixedor de nombrosos premis al llarg de la seva dilatada carrera.

El treball de Leo Lionni en el llibre infantil va sorgir del seu bagatge com a dissenyador a finals de la dècada de 1950. El primer llibre il·lustrat de Lionni, molt influent, va ser *Little Blue and Little Yellow* (1959). La obra ha demostrat posseir un atractiu atemporal per l'ús de formes simples en paper rasgat per descriure com es separen els amics, blau i groc. Quan s'abracen feliços per retrobar-se, es converteixen en verd. El llibre estableix la comunicació a molts nivells, suposa una introducció al color i a les formes, però també es pot llegir com una referència a les ètnies i a la tolerància.

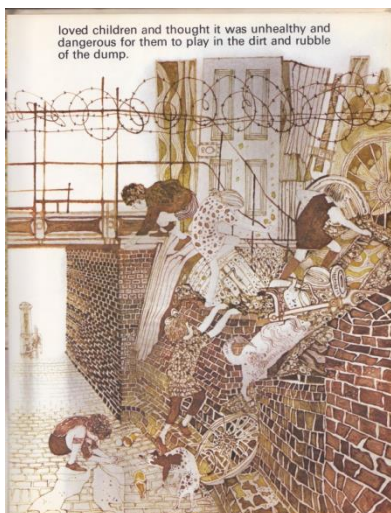
La dècada de 1960

Durant la dècada de 1960 van sorgir diversos artistes britànics procedents d'escoles d'art, amb obres que van senyalar una nova era de la pintura i el color en el camp del llibre il·lustrat. El canvi no va ser simplement estilístic. Com va ocórrer en la música popular, els artistes van començar a expressar-se de manera més personal. Entre aquests artistes figuren Brian Wildsmith, Charles Keeping, Raymond Briggs i John Burningham.

Els llibres de Wildsmith eren una autèntica explosió de textures, pinzellades, colors i pintura en el seu estat més pur. El tractament ric i pictòric va exigir nous processos d'impressió en la dècada de 1960.

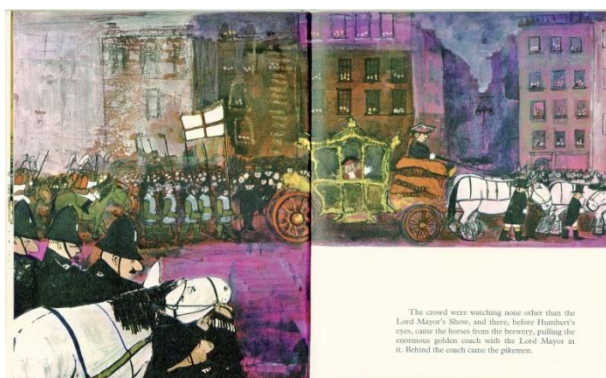
Charles Keeping va ser un virtuos del dibuix i del gravat, va realitzar moltes il·lustracions en blanc i negre per a textos destinats a lectors de més edat com a *The God Beneath The Sea*. Keeping va il·lustrar llibres molt originals, personals i innovadors. En quasi tots els casos feien referència a la seva procedència de la zona obrera de East End Londres.

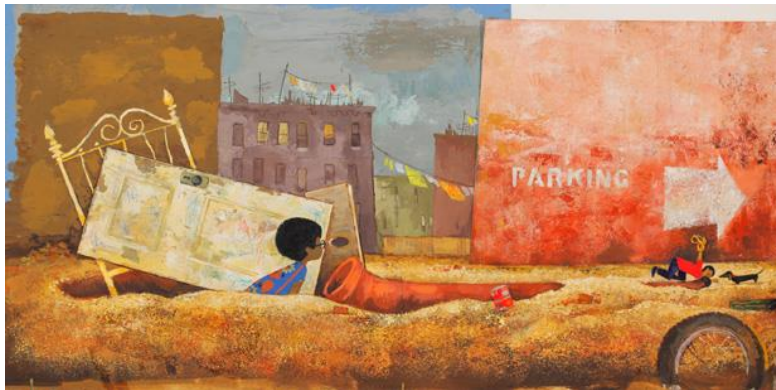
John Burningham, a diferència de Wildsmith i Keeping, no era un bon dibuixant. No obstant, després de graduar-se va començar a forjar-se una brillant carrera en el camp de les arts gràfiques. Burningham va confessar obertament que no sent un interès especial per el món del llibre infantil. Però degut a la seva

actitud, aconsegueix comunicar de manera brillant, poètica i mai condescendent a través d'aquest medi.

Ezra Jack Keats va aportar una nova perspectiva al llibre il·lustrat al acabar amb el domini dels personatges blancs de classe mitjana i introduir un món urbà més descarnat, com a *Goggles* (1969). Les seves tècniques pictòriques amb fusió de collage i pintura, també es van avançar al seu

temps i van resultar molt influents.

En la dècada de 1960 també va tenir lloc la publicació de *The Tiger who Came To Tea*, un curiós llibre il·lustrat amb un encant perdurable que desafia qualsevol anàlisi. Judith Kerr, la seva autora era una refugiada de guerra que va fugir de l'Alemanya nazi cap a

Sophie opened
the door, and
there was a big,
furry, striped tiger.
The tiger said,
"Excuse me, but
I'm very hungry.
Do you think
I could have
tea with you?"
Sophie's mummy
said, "Of course,
come in."

Gran Bretanya. L'enigmàtic tigre bo que arriba un dia per acabar silenciosament amb el contingut d'una nevera posseeix una força especial que ha fet que el llibre es segueixi reimprimint des de que es va publicar al 1968.

Maurice Sendak podria ser el millor il·lustrador de llibres infantils de tots els temps, i sense dubte, va ser un dels primers en influenciar en els educadors i especialistes, a més de en els nens, els pares i la comunitat artística. *Where The Wild Thing Are* o *Dónde Viven Los Monstruos* (1953 i 2007). No va ser el primer llibre il·lustrat de Sendak, però si el primer en exercir un enorme impacte en nens i adults per igual. Va causar furor quan es va publicar i molts crítics van manifestar la seva inquietud davant de la possibilitat de que fos terroritzador per als nens. S'ha convertit en una pel·lícula i avui forma part de la cultura infantil d'occident. Moltes de les regles en l'àmbit del llibre il·lustrat van ser trencades per Sendak. El llibre tracta, en essència, sobre l'amor, però també sobre la ira, l'odi, les obsessions, la seguretat, les relacions de poder entre adults i nens, el sentiment de pèrdua de control i el poder de la imaginació. Sendak tracta aquests temes a través d'una història senzilla sobre la ràbia e impotència infantil davant del control parental.

and made him king of all wild things.

"And now," cried Max, "let the wild rumpus start!"

Dècada de 1970

Roy Gerard amb el seu virtuosisme tècnic amb aquarel·la, les seves figures grassonetes i un enfoc sarcàstic dels temes històrics va donar lloc a una obra molt innovadora que mereix ser recordada junt amb els millors artistes de la seva generació, *The Favershams* (1970).

L'obra de Anthony Browne es apreciada especialment pels acadèmics, que aplaudeixen l'ús de la metàfora visual per crear histories carregades de significats, que els lectors de totes les edats han d'anar descobrint. La majoria de nens troben l'obra de Browne fascinant i potent, divertida i commovedora. En el seu llibre zoo

(1992), Brown parla del patiment i el sacrifici. El llibre compta amb elements divertits que fan riure als nens, no obstant, molts dels llibres de Browne inclouen missatges morals desafiants: a Zoo crida l'atenció del lector sobre la relació entre els animals i les persones, i ressalta el tema de la captivitat i la llibertat.

El llibre il·lustrat al S.XIX

En una societat cada vegada més global resulta raonable esperar un mercat del llibre il·lustrat també més globalitzat. L'arribada de l'e-book hauria de facilitar aquest caràcter internacional. El cert es que les coses no són tan senzilles. Encara que Disney es conegui en quasi totes les cultures, i moltes multinacionals editorials publiquen llibres il·lustrats per al mercat mundial, el llibre il·lustrat com reflex cultural del seu lloc d'origen sembla obstinat a perdurar. A mesura que augmenta la consciència respecte al llibre il·lustrat com a obra d'art, molts petits països reconeixen cada vegada més la importància de conservar les seves pròpies llengües i tradicions. Molts països proporcionen ajudes a artistes i editorials per garantir la producció dels llibres il·lustrats autòctons. Desgraciadament pocs d'aquests llibres es tradueixen a altres llengües.

És art el llibre il·lustrat?

Moltes vegades es categoritza la il·lustració com un art menor, però cal afirmar que no hi ha res que distingeixi al il·lustrador d'un artista plàstic en el sentit de ser un creador, però si en el marc legal que implica el destí immediat de les obres a la seva producció. Laboralment parlant até al concepte de l'encàrrec d'una obra, però també desenvolupa projectes que parteixen des del seu inici amb un discurs propi i que no són subjectes a text previ o encàrrec formal.

Davant de l'interès creixent per el llibre il·lustrat com a expressió gràfica, algunes persones es pregunten: És art? Aquesta resposta varia segons les cultures però es possible afirmar que el llibre il·lustrat ha començat a omplir un buit entre l'art gràfic figuratiu i narratiu. El fet de que els llibres il·lustrats es publiquin principalment per al públic infantil no hauria de ser un factor en la valoració del seu mèrit artístic, com tampoc hauria de ser-ho el context de producció en massa. El context sembla haver assumit un paper desproporcionadament important en el món de l'apreciació de l'art. Fins i tot el pare del llibre il·lustrat, Randolph Caldecott, va patir aquests prejudicis, es va queixar de que " els artistes diuen que sóc només un aficionat engenios".

Els millors llibres il·lustrats es converteixen en mini galeries d'art atemporals, una suma de concepte, obra gràfica, disseny i producció que aporta plaer i estimula la imaginació tant en nens com en adults. El llibre com a obra d'art és un concepte que es remunta a segles enrere, als primers llibres fets a mà. En l'actualitat, els límits entre art, literatura i art gràfic "comercial" es dilueixen en el llibre il·lustrat infantil. En el llibre *What Do You See: International Perspectives on Children's Book Illustration*, Magdalena Sikorsa afirma: " Probablement, resulta lleugerament exagerat dir que molts llibres il·lustrats contemporanis son els últims bastions de la cultura visual en el sentit medieval del missatge codificat.

Al 2007 es va crear el OPLA (arxiu de llibres infantils d'artistes) a la biblioteca de la ciutat de Merano (Itàlia) per reflexionar sobre l'espai on l'art i el llibre il·lustrat convergeixen(i per celebrar-ho). Gràcies a aquest arxiu, experts i nens poden gaudir de l'obra d'artistes que han posat a prova els límits del llibre com a objecte. Maurizio Corraini explica que tots nosaltres i no només els nens, ens beneficiem de l'oportunitat de manipular i sentir el que son en essència obres d'art . Quan una visió artística personal i única es combina amb la capacitat d'establir contacte amb les ments i els cors des de l' infància es desperta la màgia.

L'álbum il·lustrat

Els àlbums il·lustrats es podrien considerar una classe particular de llibres il·lustrats, que es pot anomenar llibre-àlbum o picture book en Anglès. Encara que les fronteres no són gaire clares, es pot dir que els àlbums es diferencien dels contes il·lustrats en que, mentre que, per als primers, el text i les il·lustracions son inseparables, per als segons el text té total o casi total autonomia respecte a les imatges.

La narrativa gràfica d'un àlbum il·lustrat es distingeix de la dels còmics en que els àlbums il·lustrats busquen una relació text- il·lustracions i un ritme de lectura diferents, normalment més pausats, al mateix temps molts recursos propis del dibuix , la forma d'explicar les coses i la construcció típica dels còmics, estan presents en els àlbums il·lustrats, a vegades explícitament i a vegades de forma més subtil.

Per avançar cap a la definició d'àlbum podríem partir de la frase: L'àlbum consisteix en la combinació de text amb imatges seqüenciades en un llibre. Aquesta primera descripció encara que sembli obvia, suposa la decantació de certs elements que es consideren imprescindibles i que només units asseguruen l'objecte.

Aquests elements es poden enumerar així:

Text: explícit o implícit en la seqüència d'imatges.

Imatges(d'origen manual): Orgànicament vinculades al text.

Sequencialitat: Imatges seriades segons el text per el pas de la pàgina(tot i ser immòbil)

Llibre: suport format de pàgines i reproductible mecànicament (i per això múltiple).

En conclusió, tenint el compte aquests elements podríem definir l'Àlbum il·lustrat com un art visual d'imatges seqüencials fixes e impreses fiançat en l'estructura del llibre , on la seva unitat es la pàgina, la il·lustració es primordial i el text pot ser subjacent.

Interrelació entre paraula i imatge

Els teòrics acadèmics analitzen aspectes dels llibres il·lustrats i l'alfabetització visual des de diferents punts de vista. Els seus estudis en els últims 30 anys han analitzat i reconegut no només la relació dinàmica entre imatge i paraula en els àlbums il·lustrats infantils, sinó també la importància del disseny visual i la multiplicitat de significats que ofereix el gènere. A continuació faré un breu repàs dels enfocaments principals dels experts.

Al 1888, Perry Nodelman i Margaret Meek van escriure uns llibres fundamentals per canviar la nostra visió sobre com aconsegueixen els seus efectes els llibres il·lustrats (*Words About Pictures i How Text Teach What Readers Learn*). Nodelman afirma que establir una relació entre imatges i paraules “ canvia inevitablement el significat d'ambdues”, de manera que no son “ més que una suma de les seves parts”. Nodelman afirma que “ el ritme únic de les imatges i les paraules funcionant juntes és el que distingeix als llibres il·lustrats d'altres formes d'art visual i verbal”. També afirma que “ les paraules poden convertir les imatges en recursos narratius rics, però només perquè comuniquen d'una manera tant diferent a les imatges que poden canviar la força narrativa de les paraules”. Meek per la seva part utilitza el terme interanimació per suggerir la manera dinàmica en que les paraules i imatges funcionen juntes.

En el llibre de *Looking at pictures at Picture Books*, Jane Doonan es centra en l'estètica, ja que analitza la forma, la línia i els estils peculiars de cada artista. Assenyala que: “Cada traç que es mostra en una il·lustració posseeix un significat”. Doonan afirma que “Quan un nen descobreix el que pot aconseguir observant imatges, llegir un llibre il·lustrat es converteix en un esforç que el compensa”.

Si partim dels elements que fan possible un àlbum il·lustrat i que anteriorment he esmentat per definir el gènere, podríem partir del binomi text-imatges que serveix per vincular l'àlbum amb dues formes d'expressió , la literària i la gràfica. Aquesta combinació es la que permet diferenciar-lo d'elles i constituir un gènere propi: l'àlbum il·lustrat.

Imatges i text

Per mostrar la relació que les imatges i paraules desenvolupen a l'àlbum il·lustrat utilitzaré una pagina de *Veus Al Parc* de Anthony Browne.

En el parque había un perro muy amigable y Victoria la estaba pasando muy bien. Me hubiera gustado pasarla igual.

En aquesta pagina veiem una acumulació de signes que construeix un significat complex a través d'un *significat heterogeni* que es compon, al menys, d'una imatge (que inclou moltes més). I d'un text a sota d'ella (també articulat en varies paraules). La pròpia materialitat de la pagina remarca els dos significants mencionats i s'encarrega de vincular-los. . A més s'intueix la presencia de pagines anteriors gracies a l'ombra reconeixible que entra per l'esquerra. La combinació de tantes coses pot atordir al receptor, però també es pot traduir en múltiples informacions que es matisen suaument.

Tenim un pla de lectura realista e immediat, que ràpidament insertem en la historia que venim llegint, corresponent a la perspectiva del noi i que en l'àlbum s'anomena tercera veu. Amb les dades adquirides prèviament sabem reconèixer el nen amb el seu gos, però la distorsió d'alguns signes com els núvols en forma de barret, ens condueix a un nou pla de lectura , en aquesta ocasió simbòlic. Amb una mica més d'atenció reconeixem la forma del barret matern en arbres, núvols i fanals i podrem arribar a un nou significat, potser psicoanalític. Es barregen en el mateix conjunt plans de realitat, fantasia i consciència.

El significant es polivalent, perquè es podria expressar d'altres maneres equivalents(sinonímia), el llenguatge visual no queda tancat i admet diferents versions. De fet l'àlbum que estem analitzant explica la mateixa historia des de diferents veus que es

tradueixen a diferents textos i estils d'il·lustració. A la pagina trobem una sinonímia en la que la frase “Me hubiera gustado pasarla igual” redunda amb la imatge melancòlica del nen amenaçat per l'ombra autoritària de la mare. A més hi ha un dibuix de gossos jugant i d'altres nens que segurament son envejats pel protagonista. També apareix l'antinòmia que reforça el significat per contrast. A la il·lustració trobem el record de les ombres maternes opressores, contraries al significat textual que mostra el desig d'alliberació.

En tot cas, els llenguatges visuals tendeixen a treballar per acumulació de missatges aparentment coincidents, que van creant un significat concèntric. La làmina que he proposat com a exemple no representa directament la mare hiperprotectora, però utilitza la silueta repetidament , en l'ombra sobre el nen, en la copa d'un arbre o en la forma dels fanals i núvols.

S'ha d'afegir el caràcter combinatori del significat, hem de tenir en compte la linealitat de la narrativa visual imposa una progressiva aparició d'elements, i per combinar-los es necessària una sintaxis entre l'autor i el receptor. Al final el receptor fondrà text e imatge, dos realitats diferents però obligades a ser complementaries que formen el tot.

Construcció narrativa del àlbum

Limitacions entre text i il·lustracions

La superioritat evident de les il·lustracions davant del text està en la seva capacitat de determinar bé els espais i en la seva precisió per als detalls. En paral·lel, l'avantatge del text es que deixa en llibertat al lector per imaginar moltes coses i el seu inconvenient, si es vol formular així, es que imposa una direcció narrativa determinada , cosa que la imatge per si mateixa no ho fa.

Les imatges i paraules poden trobar formes de compensar les seves deficiències mútuament. A la narració verbal li correspon la connexió entre imatges, revelar el progrés del temps i informar sobre els mons interiors dels personatges. De la successió d'imatges esperem la comunicació directa d'allò que un text transmet amb més dificultat: escenaris, enfocaments, detalls visuals,etc. En conclusió mentre el text sobre tot marca el temps, les il·lustracions fundamentalment delimiten l'espai de la narració.

Podem partir de la idea inicial de que les imatges només son interpretables a partir d'un text verbal. Aquest text pot ser tan explícit com el d'un conte popular, pot donar-se implícit en la mateixa seqüència d'imatges com en els àlbums sense paraules, pot venir donat amb un títol que ja funciona per si mateix com una narració, inclús pot ser un text no narratiu però ja conegut per tots com la seqüència de les lletres del abecedari o dels números.

Hem d'entendre que un àlbum no és millor perquè la seva estructura sigui més complexa o les seves il·lustracions més sofisticades o la seva edició més cuidada. Moltes vegades el talent per crear un àlbum no està en ser un geni de la il·lustració o en la fabricació d'històries, sinó en la combinació de tots els elements que constitueixen un àlbum, a vegades es la senzillesa la que permet arribar bé als destinataris.

Encara que es pugui atendre a diferents tipus de relació entre text i imatges, el que importa més es senyalar que les imatges poden alterar el significat del text mitjançant un ingeni descriptiu o el·líptic.

Ingeni descriptiu

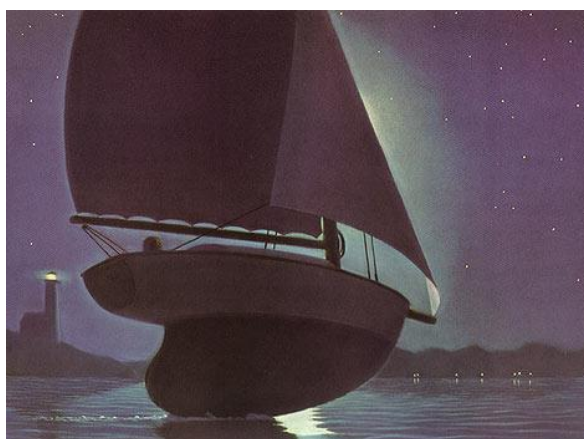
Ingeni descriptiu el trobem quan les il·lustracions enriqueixen i redimensionen el que es narra, és el que podem trobar als gravats de les primeres edicions de les novel·les de Jules Verne, les il·lustracions mostraven moments de la narració, però també aportaven credibilitat per tenir aires de caràcter documental.

Si observem les il·lustracions de l'àlbum Nasrudín de Rebecca Dautremer, veiem que les il·lustracions son simètriques amb el text, reflecteixen exactament el que s'explica en paraules, però també enriqueixen la narració amb detalls visuals i perspectives.

Ingeni El·líptic

L'ingeni el·líptic el trobem sempre que una il·lustració contradiu d'una manera o altre un text perquè es produeixi una expansió del que s'explica o perquè neixi un nou significat.

Forma part de la naturalesa dels àlbums tensar el text al màxim i carregar el pes de la narració en les il·lustracions. A vegades el text calla i la il·lustració parla, com en el compte de Perico on captem aspectes de la personalitat de Perico, com la seva independència i els seus desitjos d'anar per lliure, que no es mencionen en el text.

Un altre exemple seria com pot jugar l'autor amb les expectatives del lector-observador en una pàgina del Naufragi del Zéfiro, el text diu rotundament "Hi havia lluna plena i la il·lustració amaga la lluna, però deixa entreveure que podria estar darrere. Presentant una il·lustració que sembla negar el que afirma en paraules, l'il·lustrador provoca la inquietud del lector i reforça el misteri.

La confecció de les trames

En la construcció d'un àlbum l'autor s'ha de plantejar que moments o parts de la narració il·lustrarà, quines coses dirà amb el text i quines amb les il·lustracions, i, naturalment, que significats resultaran de l'interacció entre tots dos. La intensitat d'un àlbum dependrà en l'encert en la confecció de la trama i com s'articula la seqüència d'il·lustracions, serà important decidir que s'explica, com s'explica i com no s'explica.

La confecció de la trama presenta certs condicionaments en l'àlbum il·lustrat. Normalment les formes d'organitzar l'àlbum es amb un doble pàgina, la majoria tenen una extensió acotada que demana històries curtes o molt condensades. La disposició de l'àlbum també depèn dels seus destinataris, que són majoritàriament nens o joves, dels que més endavant parlaré. Si això es així, existeix una existència "d'arribar" al destinatari on hem de ser curosos perquè condiciona qualsevol sofisticació constructiva o gràfica. No obstant, les condicions estan canviant, cada vegada hi ha àlbums més extensos i s'estan estenen cap a un públic adult.

La disposició del que s'explica

Si parlem d'un àlbum estrictament narratiu, en l'estratègia compositiva s'haurà de pensar com inaugurar la història i presentar la situació inicial, quin és el nus argumental i quina acció transformadora el resoldrà, com es produirà el desenllaç i quina serà la situació final. Faré un breu resum d'aquestes pautes per confeccionar la trama.

Començant per la situació inicial on es presenten els personatges, es fixen les seves circumstàncies i s'indica els problemes que tenen, en general s'utilitza per situar al lector en un context adequat i per crear una atmosfera. El nus, la complicació o desequilibri és el desencadenant de la tensió narrativa, quan es identificat apareix l'acció transformadora, que pot ser una acte aïllat o un procés de canvi més llarg. Després ve el *quici*, el moment central de la trama que pot coincidir amb l'acció transformadora o amb el cim de la tensió dramàtica. Aquest es deu a la pèrdua del valor o l'objecte que determina la felicitat o desgràcia del personatge. Finalment el desenllaç o resolució es dona quan la tensió desapareix mitjançant l'acció transformadora. A aquest desenllaç pot seguir o no una situació final.

Pot faltar el desenllaç o la situació final, però no els dos. Quan hi ha absència de situació final tenim una història interrompuda, una suspensió que normalment busca la implicació del lector per imaginar com acabarà la història. El final, una vegada conegut, ens fa llegir els diferents episodis com dirigits a aquest final o no i ens fa adquirir una nova comprensió narrativa dels fets.

Efectes inscrits en la trama

Si qualsevol relat es una successió consecutiva de distints episodis, això serà més veritable en els àlbums, degut a la seva estructura on hem d'avançar de doble pàgina en doble pagina. Aquesta segmentació condiciona la forma en que es seleccionen i s'encadenen una sèrie d'accions i existeixen recursos formals dels que disposa l'autor per crear sentit en l'àlbum.

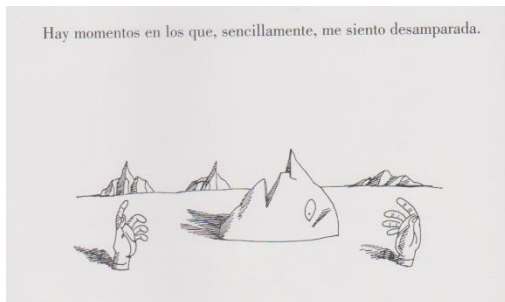
“De martelleig”

Son trames repetitives, en cadena o no, de personatge o no, que es basen en la suma de microrelats que incideixen en el mateix amb diverses variants on cada doble pàgina pot ser un episodi totalment diferent, com en *Princeses olvidades o desconegudes* de Rebecca Dautremer.

Nasrudín de Rebecca Dautremer

“De tensió dramàtica”

Les trames de tensió dramàtica també poden ser simples i repetitives, però a diferencia de les de martelleig, utilitzen successos semblants amb vistes d'anar omplint la historia fins aconseguir una explosió final i amb la intenció de demanar una reflexió intel·lectual al lector com amb *Nit de tempesta*.

“D'encaix o engast”

Aquest tipus d'efecte es dona quan es presenta una història principal i altres secundàries . Poden ser relats que succeeixen com al fons del que ocorre al personatge principal, de la manera en que les històries secundaries en *El viatge de Anno*, que potencien la història però no la canvien.

Si atenem les trames fixant-nos en l'impacte que es busca en el lector, i per tant, el sentit que proporcionen podem distingir tres classes, que explicaré a continuació.

“De identificació amb el personatge”

Les trames que busquen d'identificació son freqüents, ja que tenen molt d'èxit entre els nens. Existeixen els relats costumistes on s'expliquen successos de la vida quotidiana com a *la Torre de Zoe*. Cal aclarir que existeixen diferents tipus de identificació, ja sigui associativa, admirativa, , irònica...

“Revelació o sorpresa”

Les trames de revelació o sorpresa es donen quan arriba el final i el personatge i el lector aprenen alguna cosa, guanyen un coneixement nou. Hi ha trames de revelació lenta, com adonar-se d'una cosa que havíem d'haver pensat abans, o que senzillament reafirmen el que ja sabíem. Es el cas de *Window*, que mostra les transformacions del pas del temps.

“Oposició o contrast”

Quan plantejem el missatge desitjat mitjançant les relacions d'oposició i contrast neix una interacció interpretativa entre diferents relats o entre aspectes diversos del mateix relat. Es el cas del llibre “*Oh!*”, on cada doble pagina planteja un petit repte que es resol en la següent. Altres àlbums presenten una oposició que es manifesta en la composició de la doble pàgina, com en el cas de *Negres i blancs* de David Mckee

La resposta del Lector

Percepció del temps.

En els relats sempre hi ha un temps narrant o temps de narrar, es a dir, els temps que dura el discurs narratiu i el temps que dura la història real que es narra. Mitjançant els temps empleat en narrar i el temps de les coses narrades, els relats ens proporcionen una experiència de temps.

Els relats ens parlen del transcurs del temps, en el cas dels àlbums, aquesta funció d'aprenentatge del temps s'accentua degut al ritme imposat per la doble pàgina, que juga amb les perspectives del lector i utilitza diferents mecanismes per enganxar-lo fins al final. A nivell més profund, les trames dels relats ens fan veure com intentem donar sentit i ordre a la realitat i ens ajuda a configurar la pròpia percepció del temps.

Comprensió del relat

Davant d'un relat qualssevol, un lector el completa segons al que ell li sembla versemblant, d'acord amb la seva experiència, formació, imaginació... i, en el cas d'un nen, amb l'ajuda dels adults que té a prop.

El lector també completa el relat segons la lògica de les accions que li resultin familiars, pot tenir dificultats per entendre comportaments històrics o algunes peculiaritats culturals, si no coneix el context. Qui no estigui familiaritzat amb un pallasso no entendrà bé *Clown*. A més el completa segons el seu repertori simbòlic, quan llegeix es

recolza tant en el que diu el text com el que no diu. Així que, qui no hagi vist titelles i experimentat, en si mateix o en altres, pot tenir problemes per comprendre com actuen els protagonistes en *La petita titella*.

“Segona lectura”

Si parlem d’una primera lectura, cal subratllar la importància de que un àlbum cridi l’atenció tant per el seu argument, com per el text i l’estètica. Però quan parlem de segona lectura, no té perquè ser físicament una nova lectura del text, pot ser una certa reflexió sobre el que s’ha llegit i una incorporació al terreny personal, sigui conscient o inconscientment.

Ningú dubta de la finalitat d’aprenentatge dels llibres infantils, però es cert que la lectura de qualssevol llibre significa sempre una confrontació entre el món del llibre i el món del lector, i per tant suposa un pas més per a qualssevol.

Adults que tornen a ser nens

El públic adult dels àlbums es pot subdividir : uns llegeixen àlbums degut a l’atractiu que tenen, pot ser son menys encara que sigui un públic en augment, i altres els llegeixen pensant en els nens lectors i fer-los arribar, segurament son la majoria.

La primera classe de lectors té a veure amb que els àlbums són un producte propi de la nostra època, amb una consciència tan acusada de que tot ha sigut dit ja i que per tant es difícil ser originals: els àlbums son productes aptes per proposar un joc comprensible de reflexos i ecos literaris i artístics.

El segon tipus de lectors adults veuen en els àlbums una certa solució a una dificultat pròpia d’un món en el que hi ha un excés d’imatges i estímuls de tot tipus : els àlbums poden ser un bon camí d’accés cap a unes competències ampliades, perquè propicien una lectura reflexiva d’imatges i text, i perquè faciliten adquirir sensibilitat artística.

Nens que es fan adults

La diferència entre els lectors nens i adults es la maduresa. Algunes de les conseqüències d’aquest fet son la importància de que els llibres siguin atractius, el efecte positiu de l’aprenentatge del plaer que causa la lectura, la transcendència que per a un en tenen les histories, tan perquè li agraden i les necessita per orientar-se en la vida.

Hi ha molts àlbums que sense ser excepcionals, poden complir la funció d’omplir la necessitat d’històries que té un nen. Els àlbums, sense tenir un nivell artístic extraordinari, augmenten la capacitat de llegir imatges.

Es cert que els nens desitgen relats de qualitat encara que algunes tendències de consum massiu semblin desmentir-ho. Existeixen molts llibres de baixa qualitat que es

consumeixen molt enfront de llibres de més qualitat que és consumeixen menys, només vol dir que hi ha llibres de determinades classes que tenen més acceptació, encara que no siguin molt bons. Si això passa amb els lectors adults, no sorprèn que també passi amb els lectors nens, ja que en la immensa majoria dels casos reben els llibres a través dels adults.

L'Autor d'àlbums il·lustrats

Els grans autors d'àlbums il·lustrats han influenciat grans generacions de nens i adults, i han causat un llarg impacte en l'art del llibre il·lustrat, alguns d'ells serien Maurice Sendak, John Birmingham, Edward Ardizzone... ¿Com van sorgir aquests artistes? ¿És possible ensenyar aquestes habilitats? Actualment existeixen nombrosos cursos d'especialització en il·lustració, i cada vegada més d'il·lustració narrativa. En canvi, no existeix una unanimitat en el tipus de educació que han rebut els grans il·lustradors, ni tan sols els dels S.XX. Quentin Blake, per exemple, va estudiar anglès a la universitat de Cambridge, i Edward Ardizzone va assistir a classes de dibuix anatòmic, mentre estudiava per ser oficinista. També existeix una diversitat considerable en quan a la formació de la generació més nova. Alguns il·lustradors a penes han rebut educació artística formal, com per exemple Amaia Arrazola, que va estudiar publicitat. D'altres posseeixen una formació més clàssica en belles arts o disseny gràfic. Fins fa poc l'art i el disseny no es consideraven disciplines acadèmiques i han experimentat dificultats en ser absorbides per la cultura universitària contemporània. Tradicionalment, els aspirants a artistes acudien a les escoles per aprendre dels seus mestres, en altres paraules, els artistes i dissenyadors sempre han ensenyat art i disseny. Molts dels artistes que he anomenat combinaven el seu treball amb un lloc a la educació. Durant gran part del S.XX, les escoles d'art eren institucions autònomes al marge de les universitats, gestionades per artistes i dissenyadors. L'absorció actual d'aquestes escoles per universitats ha produït un xoc cultural: el món de l'aprenentatge a través de la pràctica, del pensament a través del dibuix, xoca amb el món del aprenentatge a través de l'exposició teòrica i els resultats predeterminats.

La recerca de l'estil

No es senzill respondre a la pregunta sobre com s'aprèn l'art del llibre il·lustrat, però si que és cert que existeixen moltes habilitats (conceptuals, creatives i tècniques) que es poden adquirir amb l'ajuda adequada. Encara que la majoria de professors involucrats en l'ensenyança de la il·lustració estarien d'acord en que el dibuix es una habilitat fonamental, resulta complicat trobar un consens en quan al que això significa. Hi ha qui creu que es tracta principalment d'una habilitat formal, de la capacitat de plasmar la forma tridimensional en una superfície bidimensional de manera convincent. Altres consideren que caldria considerar *per què* dibuixem, en comptes de *com* dibuixem. Cada persona dibuixa de forma diferent, veu les coses de manera diferent, dibuixar pot ser una manera de raonar sobre el paper.

L'objectiu que hi ha darrere del procés de creació d'una imatge és el que dona forma a la evolució d'una identitat visual en l'obra d'un artista, i no tant en la recerca constant d'un estil. Encara que generacions de nens han crescut aprenent a reconèixer el treball d'artistes individuals a través del seu "estil" personal. Per molts aspirants a artista

resulta temptador imitar estils determinats d'autors coneguts, pot semblar una opció fàcil, però aquesta veu pictòrica només sorgeix del diàleg personal prolongat amb el món real i es plasma amb el llibre d'artista.

El llibre d'artista

Quan dibuixem el que observem, els traçats que fem no només descriuen la forma o els contorns del tema, sinó que a més expressen aquells aspectes en els que, conscient o inconscientment, estem més interessats. Així es com comença a evolucionar el llenguatge individual i personal de l'artista. Molts artistes de llibres infantils parlen de la recerca de "l'ull innocent". Volen desaprendre, oblidar les habilitats i els manierisme i aprendre a veure el món a través dels ulls d'un nen, per poder arribar millor al lector infant. Altres il·lustradors no consideren les habilitats com un obstacle, Micklewright opina que la espontaneïtat no hauria de confondre's amb innocència i el coneixement, no corromp sinó allibera.

El quadern d'esbossos desenvolupa un paper clau en la formació de l'il·lustrador, ja que proporciona un món privat d'exploració de coses, persones, idees i llocs. El quadern d'esbossos, precedeix els passos de creació d'un llibre il·lustrat. La necessitat de prendre notes de cara a referències futures o presents, de captar les coses abans de que s'esvaeixin, pot ajudar a superar gradualment la consciència d'un mateix i afavorir el procés de creació personal.

Anàlisi de 3 àlbums il·lustrats

Qué hacer cuando en la pantalla aparece The End

Títol: Que hacer cuando en la pantalla aparece The End

Autora : Paula Bonet

Any de publicació: 2014

Categoria: Adult

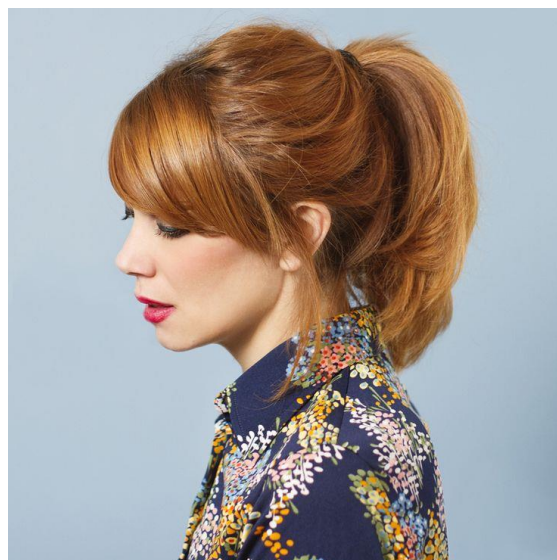
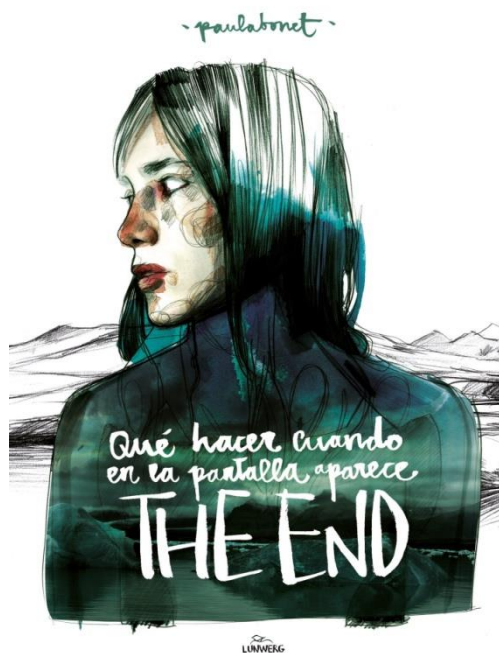
Pàgines: 200

Editorial: Lunwerg

Paula Bonet

Paula Bonet es actualment una de les il·lustradores espanyoles amb més projecció internacional. Es llicenciada en Belles Arts per la Universitat Politècnica de València, va completar la seva formació a la UPC de Santiago de Xile, la NYU de Nova York i Kaus Urbino (Itàlia). Va treballar inicialment a les tècniques de pintura a l'oli i gravat i no va ser fins al 2009 que va començar a il·lustrar, a causa d'una situació personal. Va començar a rebre encàrrecs a través de les xarxes socials, on es va donar a conèixer.

Al 2013 il·lustra el llibre "Llegeix-me" (Andana Editorial) i el poemari d'Estel Solé "Si uneixes tots els punts" (Editorial Galerada). "*Qué hacer cuando en la pantalla aparece The End*", el primer llibre amb text i il·lustració de la seva autoria, va ser publicat al març de 2014 de la mà de Lunwerg Editorial. "813" és el segon llibre del que és autora tant de la imatge com

del text, es tracta d'un homenatge il·lustrat al realitzador francès François Truffaut i a un fragment de la seva filmografia (La Galera, febrer 2015). El seu últim llibre, "*La Sed*" va ser publicat al octubre de 2016 i tracta de la violència de gènere.

La seva obra ha estat exposada a Barcelona, Madrid, València, Oporto, París, Londres, Bèlgica, Urbino i Berlín.

El seu treball, carregat de poesia, té multitud de ramificacions, des de la il·lustració en premsa, l'escenografia, el cartellisme o la pintura mural.

Que hacer cuando en la pantalla aparece The End

The End és un àlbum il·lustrat i escrit per Paula. Consta de 40 relats que componen el llibre, es pot començar a llegir per l'inici o saltant d'un capítol a l'altre, o fins i tot tornar a llegir un capítol per re interpretar-lo de forma diferent. The End no presenta un principi i un final, només fragments independents amb un fil en comú, moments en que hem d'assumir un final.

El tema

Les paraules ratllades i les frases que provenen d'una ment atordida, deixen entreveure que The End és quadern autobiogràfic de l'autora. Cadascun dels capítols representa una historia independent, on narra els seus "The End". En ells presenta als homes de la seva vida a través d'inicials associades a histories que van acabar o mai van arribar a ser. El fet de que no apareguin noms i els personatges siguin anomenats amb lletres: F, H, M... ens permet trobar pinzellades d'ells en possibles personatges que qualssevol de nosaltres hagi conegut. The End es un llibre que no presenta un argument convencional, ni uns personatges sòlids reconeixibles durant el relat, però si que presenta records, moments i sentiments identificables que el fan un llibre únic.

Paula Bonet ens convida a viatjar amb ella per Barcelona, Lisboa, Islàndia i la Nacional 340, on comparteix amb nosaltres les seves aventures diàlegs i pensaments. Ens parla de molts tipus de finals, els que arriben repentinament sense avisar i que et trenquen en dues meitats i els que s'arrosseguen durant anys i et desgasten poc a poc. L'autora afirma que el The End es forma a partir d'històries d'amor que també parlen de l'amistat i el flashback a la infància. Pensa que encara que les relacions importants acabin, l'altre persona no desapareix i pot mutar a un altre tipus de relació que es gratificant en altres aspectes. Per aquest motiu el llibre està format de finals que mai acaben, que viuen i es tornen a repetir.

Les il·lustracions

És pràcticament impossible imaginar el llibre sense les il·lustracions. Cada una d'elles ens aporta una informació essencial i ens transporta a l'interior dels personatges. La majoria de les il·lustracions del llibre són retrats amb una expressió als ulls que ens fa sentir observats. Paula Bonet explica que la seva fixació pel retrat es deu a les històries que parlen.

En el llibre, és la imatge la que ens dona la informació important sobre el que l'autora ens vol dir, el text ens suggereix i la imatge parla. És un conjunt obert a la interpretació personal, Paula no ens vol explicar res concret, intenta que relacionem la seva experiència amb la nostra i que ens enduguem aquestes frases i imatges al nostre terreny personal.

Les il·lustracions són el més característic de l'autora, ella no es considera escriptora, sinó il·lustradora. En els seus dibuixos el que més utilitza és el llapis, l'aquarel·la i la tinta xinesa. Destaca amb color només algunes parts i algunes les deixa inacabades.

Els borrons característics de la pell, en realitat no són borrons, sinó marques on anirien les ombres posteriors amb pintura al oli. Això es deu a la seva trajectòria com a pintora.

Cal destacar les il·lustracions:

-La de la pàgina 97, amb el relat icebergs, on la autora ens suggereix que una persona és molt més del que es veu a la vista.

- La de la pàgina 167, amb el relat “llorar mares y que se te queden dentro”, on utilitza un balena com a metàfora del dolor.

-La de la pàgina 174, amb el relat “no te acabes nunca”.

El viatge

Títol: El viatge

Títol original: *The Journey*

Autora: Francesca Sanna

Any de publicació: 2016

Editorial: Impedimenta

Premis:

Premi de la societat
d'il·lustradors de N.Y 2015

Premi llibreter 2016

Categoria: Infantil

Pàgines: 48

Francesca Sanna

Francesca Sanna (Sardenya) és una il·lustradora i dissenyadora gràfica italiana que actualment resideix a Suïssa.

Després d'acabar els seus estudis universitaris a Càller, es va traslladar primer a Alemanya i després a Suïssa per continuar amb la seva formació en el món del disseny. El 2015, es va graduar amb honors en el Màster en Disseny de l'Escola de Lucerna d'Art i Disseny. El viatge, publicat a Anglaterra per Nobrow, suposa el seu debut en el món de la il·lustració i gràcies a ell ha obtingut la prestigiosa Medalla d'Or de la Societat d'Il·lustradors de Nova York 2015.

EL Viatge

El viatge és un llibre que parla de l'emigració des de la perspectiva d'un nen. Parla d'una família que viu a una ciutat propera al mar, que potser inevitablement situaríem a Síria, però que pot trobar-se a qualsevol país. El viatge no només parla del drama dels refugiats, sinó de també de l'esperança, l'instint de supervivència i superació dels pobles que han de fugir per trobar un lloc segur on viure. Francesca Sanna a recollit la història de molts ciutadans del món

amb els que ha pogut parlar per crear una de sola, explicada des de la veu d'un nen, perquè tots ells la puguin saber.

La història

El viatge comença amb uns nens jugant a la platja amb la seva família, feliços amb una vida normal. Però quan arriba la guerra, el caos i la por ocupen de la ciutat. Es doncs, el moment on comença el veritable viatge, el que molts comencen però no tots acaben.

El pare de la família mor i la mare comença a preocupar-se per la situació de guerra en la que es troben. La mare sent a parlar de gent que marxa cap a un altre país, molt llunyà i amb muntanyes molt altes, busca informació per trobar aquell lloc on els seus fills mai hagin de tornar a tenir por. Decideixen viatjar de nit perquè ningú els descobreixi i viatgen durant dies, a cada passa deixaven més coses enrere. Quan per fi arriben a la frontera, un guàrdia furiós no els deixa entrar. Dormen al bosc, abraçats a la mare, mentre ells dormen protegits, ella plora. Els guàrdies els busquen, però ells corren fins trobar un home que els ajuda a creuar la frontera, malgrat que a canvi els demana diners. Però el viatge encara no havia acabat perquè havien de creuar el mar. Pugen a una barca plena de gent i encara que pateixen fortes tempestes, durant el trajecte pensen en el magnífic bosc que els espera a l'altre banda.

L'endemà arriben feliços al seu destí per estar tots junts. Agafen un tren i continuen creuant multitud de fronteres. Miren el cel i observen una bandada d'ocells, s'adonen que els ocells també emigren com ells i no han de creuar cap frontera. Tenen esperança de trobar un nou lloc per viure, com faran els ocells, un lloc per viure en pau i començar de nou la seva pròpia història.

Text i il·lustracions

El llibre presenta un format horitzontal amb unes il·lustracions que ocupen la pàgina sencera. La majoria de pàgines presenten una combinació de texts i il·lustracions, només unes poques presenten només el text, que pot anar acompanyat d'un petit dibuix. El text sol ser breu, entre 1 i 4 frases per pàgina. El color del text depèn del fons de la il·lustració en es trobi, el lloc també depèn de la composició de la imatge.

Per entendre la història les il·lustracions són vitals, ja que el nen que narra només explica una petita part, el seu punt de vista innocent sobre la situació. La història avarca molt més, la imatge ens mostra realitats que potser el nen no explica i ens permet intuir característiques dels personatges.

A la primera imatge trobem la família jugant a la platja, la família és un element imprescindible en el llibre, ja que no existeix un sol protagonista en la història, sinó que són ells 4 els que recorren el viatge. Durant el relat no sabem del cert qui és el narrador i tampoc sabem el nom dels membres de la família, ni els noms dels personatges que es troben pel camí. O més bé cadascun d'ells té molts noms, de la mateixa manera que aquest relat no és un relat d'un viatge sinó de molts viatges.

En aquesta pàgina primer ens mostren la ciutat amb els seus edificis i la família es troba al final, a prop del mar on juguen a la vora de l'aigua. Si passem pàgina trobarem que la família es

troba corrent a la pagina esquerra, mentre el que era abans l'aigua ara té forma de mans i destrueix la ciutat i els seus edificis. Francesca Sanna utilitza la metàfora del mar per representar la destrucció de la guerra.

Durant la història les mans negres representaran la guerra en diverses pàgines, no només és la guerra, sinó la por, el patiment, la mort i tots els sentiments que venen amb ella.

A una altre pàgina trobem un ingeni el·líptic en quant a la relació entre imatge i paraula, es a dir, com he explicat anteriorment la imatge altera el significat de les paraules mitjançant la contraposició, per crear un significat nou. A la primera pàgina trobem la mare abraçada als nens dormint al bosc, després de ser fets fora per el guàrdia. La segona pàgina presenta colors més apagats, freds, foscos, també les ombres d'animals i les mans negres repetides durant tot el relat. Els nens estan adormits i el text diu "Però la mare està amb nosaltres i ella mai té por. Així que tanquem els ulls i aconseguim quedar-nos adormits." En contraposició la mare es troba plorant al dibuix, mentre els nens dormen. Si només es llegeix el text, la interpretació es totalment diferent, entendríem que la mare es valenta i no té cap por, però la il·lustració altera el significat. Ens mostra que la visió del narrador i el que explica, no és la única que es vol transmetre al lector i és a través de la imatge on podem arribar a la història en profunditat.

A la pàgina final trobem una reflexió del narrador respecte l'emigració, compara la família amb els ocells que emigren i es pregunta perquè ells no han de creuar cap frontera. Suposa un final amb aprenentatge per al lector, com sol aparèixer a la majoria de llibres infantils, tots els llibres presenten un aprenentatge per al receptor, en aquest cas de forma més explícita. El viatge ens porta a reflexionar sobre l'existència de les fronteres i les decisions d'alguns països per tancar-les i no deixar entrar a persones que fugen de la guerra i busquen un futur millor "un lloc on puguem viure en pau", és una història perquè els més petits entenguin la situació actual, la crisi de refugiats i conscienciar sobre la necessitat de solidaritat i humanitat.

The noises of the forest
at night scare me.

But Mom is with us
and she is never scared.
So we close our eyes
and finally sleep.

L'agulla i la noia adormida

Títol: *L'agulla i la noia adormida*

Títol original: *The sleeper and the sindle*

Escriptor: Neil Gaiman

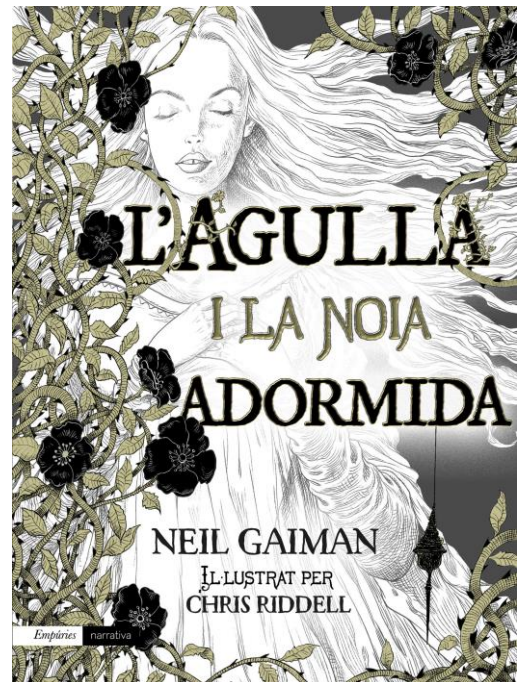
Il·lustrador: Chris Riddel

Editorial: Empúries

Any de publicació: 2015 (2014)

Pàgines: 72

Categoria: juvenil/ adult

L'escriptor

Neil Gaiman

Neil Gaiman és un autor britànic de novel·les gràfiques, llibres infantils i juvenils, ens els que s'inclouen: *Coraline* i *El llibre del cementiri*. La seva novel·la gràfica *Sandman* va ser descrita per el diari L.A. Times com "l'epopeia més gran en la història del còmic". A més és autor dels guions de varies pel·lícules basades en els seus escrits. Entre els nombrosos premis que se li han concedit es troben el World Fantasy, el Hugo, el Nebula i el Bram Stoker.

L'il·lustrador

Chris Riddel

Chris Riddel és un il·lustrador britànic de llibres infantils i caricaturista polític a *The observer*. Ha guanyat els premis de Costa Children's Book, el Nestle Gold i dues medalles Kate Greenaway. És coautor del bestseller *Les cròniques de l'abisme* i és autor i il·lustrador de la sèrie de llibres d'Ottolina. Col·labora per primera vegada amb Neil Gaiman amb *El llibre del cementiri* (2008).

L'agulla i la noia adormida

L'agulla i la noia adormida es tracta d'un retelling d'un conte clàssic, es a dir una adaptació o nova versió on es narra la vida dels personatges en un altre context. En aquest cas es tracta d'una fusió o crossover entre dos contes clàssics, la Blancaneus i la Bella dorment. L'agulla i la noia adormida es un conte on les dones protagonistes són fortes, valentes i decidides, que faran el possible per aconseguir el que volen, no esperen un final feliç o un príncep que les salvi.

És un llibre que sorprèn amb girs inesperats, que li donen a la història una perspectiva diferent. Les fantàstiques il·lustracions de Chris Riddle encaixen a la perfecció amb les intencions gòtiques de Gaiman, que a més de donar-li la volta als arquetips del gènere, ens mostren una nova visió de les històries.

La història

El conte comença amb una reina a punt de casar-se i uns nans que busquen la seda més fina per la seva majestat. Els nans viatgen subterràniament al regne del costat, ja que la serralada que els separa és molt perillosa i ningú gosa a travessar-la per dalt. Una vegada al seu destí, arriben al bar del guillot on els parlen de la son. La son s'escampava com una epidèmia i la gent s'adormia eternament. Això es devia a la màgia d'una bruixa, que feia seixanta anys va maleir una princesa. La maledicció va provocar que la noia es punxés al dit amb divuit anys i quedés dormida en un son profund des de aquell moment. La gent que vivia amb ella al castell també es van adormir i no havien envellit ni un sol dia. Les roses van envoltar el castell i el van fer infranquejable, ningú gosava a acostar-se i despertar a la princesa amb un petó. La son s'escampava pels pobles i feia que els vilatans s'adormissin.

Quan la reina es va assabentar que els vilatans s'adormien, va cancel·lar el casament i al llom del seu cavall va marxar rumb cap al est per salvar el seu regne. Els nans la van acompanyar per els túnels subterranis i a mida que avançaven anaven trobant més gent adormida.

El bosc de l'Acaire que rodejava el castell estava atapeït de rosers enfiladissos, a dins del castell dormia la noia i només es mantenia desperta una vella.

La reina i els nans van arribar a una ciutat on tothom dormia i els adormits els van començar a perseguir. La reina no volia enfrontar-se a algú que no és conscient, així que van fugir.

Mentrestant al castell, la vella va agafar una agulla de filosa i li van donar ganes de foradar el pit de la noia però no podia.

La reina i els nans van notar una onada de son a mida que avançaven cap al castell. Ella continuava desperta encara que se li apareixien persones que sabia que no tenia sentit que hi fossin, com la seva madrastra, la seva mare i els llops. No podien entrar al castell perquè l'entrada estava recoberta per espines i esquelets d'homes. La reina s'estava a punt de dormir i un nan la va despertar punxant-la amb una espina, se li va acudir la genial idea de cremar les espines per entrar al castell. Una vegada a dins van atrapar a la vella perquè dubtaven de si era la bruixa. La reina es va acostar a la noia adormida i li va fer un petó.

La reina va trobar l'agulla de filosa màgica, va ser quan la vella va explicar la veritat. Una dona li va punxar l'agulla a la mà quan era jove i el fil es va impregnar de sang. La noia es va despertar i va interrompre a la bruixa, es quan va reconèixer que va ser ella qui va punxar-la i li va prendre la capacitat de poder ferir-la mentre dormia. Va fer que tota la seva família es quedés dormida i es va estirar al llit, va dormir durant anys, recuperant la bellesa i construint un mon d'esclaus dorments.

La reina es va mirar la jove, tan bonica per fora...però als seus ulls va veure la mateixa mirada que tenia la seva madrastra i amb això va saber a qui s'enfrontava.

Mentre la noia intentava convèncer a la reina per governar el món amb ella, la reina va donar-li l'agulla a la vella, que no va dubtar en clavar al cor d la noia. Amb l'agulla del seu propi

encanteri, a la noia se li desprenia la pell fins a convertir-se en una pila d'ossos. La reina va demanar al la gent de la torre, que acabava de despertar-se que cuidessin a la velleta i va marxar acompanyada dels nans, després de tot els havia salvat.

Van allunyar-se per cremar els ossos, si marxaven cap a l'oest arribarien en 10 dies al regne i la reina es casaria aviat, però va pensar que encara li quedaven opcions i van marxar tots quatre cap a l'est deixant enrere tot el que coneixien.

Il·lustracions i text

Blancaneus i els set nans/ Bella dorment

Com he esmentat abans, el conte està format per la fusió de dos contes clàssics. Un d'ells és el de la Blancaneus i els set nans, encara que al principi costa de relacionar aquest conte amb la història. A l' inici apareixen els nans, però no són 7 sinó 3 i pel que fa a Blancaneus, l'associaríem amb la Reina. La Reina és la protagonista principal del relat, no té nom com tots els personatges del llibre i a més aquest fet és esmentat en una pàgina del llibre. És a la pàgina 41, quan a la Reina se li apareixen la madrastra i la mare, conjuntament amb una il·lustració on apareix la madrastra amb una poma, i la mare li diu " ets tan bonica, com una rosa carmesí entre la neu caiguda", que evidencia la relació amb el conte. Hi a parts del relat on s'insinua que la Reina va estar adormida durant molt temps per culpa de la madrastra, això ens porta a pensar que la suposada història de la Blancaneus va succeir abans i ara ella ja es Reina i per això està a punt de casar-se.

En quant a la Bella Dorment, el títol del llibre ja ens porta a pensar en el conte. En aquest cas es transforma totalment la historia al final, quan es descobreix que la "bella dorment" és en realitat la bruixa i la pobre vella era la princesa que va patir l'encanteri. L'agulla és un element important de fusió entre els dos contes. Forma part de l'encanteri que fa que la princesa es faci vella mentre la seva família i el poble dorm, mentrestant la bruixa dorm i no pot ser ferida amb l'agulla fins que es desperta i es quan li clava, el moment on l'encanteri es trenca. També cal esmentar que un nan punxa amb una espina a la reina perquè no s'adormi, això també pot relacionar-se amb l'encanteri.

Encara que el llibre presenti elements d'aquests contes, també trobem moltes innovacions per part de Gaiman. El caràcter de la Reina i la noia són un bon exemple. A diferència de les característiques que coneixem d'elles a través de les populars versions de Disney, a l'Agulla i la noia adormida trobem unes protagonistes decidides que són capaces de fer qualsevol cosa per obtenir els seus objectius. En aquest llibre no apareix l'amor romàntic, ni cap príncep salvador que besa a la princesa (és la Reina la que ho fa), ni un final feliç, res del que podríem

esperar d'un d'aquests contes. Al final la Reina no decideix casar-se i s' en va lluny a viure la seva pròpia història.

Il·lustracions

Les il·lustracions del llibre son en blanc i negre, però totes les pàgines presenten algun toc en daurat. L'absència de color es deu a que es un llibre destinat al públic més aviat juvenil. A mida que s'augmenta l'edat del lector, els àlbums il·lustrats tendeixen a presentar il·lustracions més naturalistes i en blanc i negre, en contraposició als àlbums més infantils que donen més importància als colors, textures i formes. Tot i que hi ha excepcions i cada vegada trobem llibres més diversos per a totes les edats. Els dibuixos són molt propers al còmic, amb un estil que recorda als gravats medievals, no intenten amagar els defectes o l'horror i donen un aire fosc al relat, però no per aquest motiu deixa de ser un llibre per a nens, segons Neil Gaiman és un llibre per nens i també per adults.

Chris Riddle li dona un toc fosc amb les il·lustracions, una foscor que ja presenta el relat en si mateix. L'inici de pàgina sempre es presenta amb una la primera lletra destacada de cal·ligrafia medieval, els marges de les il·lustracions son daurats i el numero de pagina es sovint decorat amb calaveres o roses, es sens dubte un llibre ple de detalls. Detalls que es mostren en les il·lustracions, moltes atapeïdes amb un traçat fi que ens impressiona, ens mostren les petites parts que el text no explica. Tot i que el text en aquest llibre es bastant abundant i amb lletra petita, a diferència d'altres àlbums, l'agulla i la noia adormida es un llibre per llegir però sobretot per contemplar.

L'agulla i la noia adormida es un llibre que presenta plantejament, nus i desenllaç. El ritme dels esdeveniments és ràpid, hi ha persones que opinen que la historia presenta un llibre massa ràpid, però jo crec que al ser un retelling de contes clàssics, quan els lectors tenen coneixement dels contes, cal un ritme ràpid. El narrador és omniscient Durant la història narra dos escenaris. Primer narra on es troba la reina i el seu recorregut fins la pàgina 30, on ens

transporta al castell i ens mostra la noia adormida. Fins al final on es troben les dues protagonistes, el narrador va saltant d'escenari, en una pagina mostra el que li passa a la Reina i a l'altre la noia, fins que arriba el desenllaç.

Comparació entre *The End*, *L'agulla i la noia adormida* i *el viatge*

Els personatges

Una característica curiosa dels tres àlbums, es que en cap es mostren els noms reals dels personatges. És una casualitat en la que no em vaig fixar a l'hora d'escollir els llibres. Encara que en cadascun d'ells és per diferents motius. Al *The End* els noms no són mostrats per tal de poder identificar-los amb algú conegut per a nosaltres com a lectors o bé no revelar la identitat d'aquestes persones, ja que el llibre sembla ser un quadern autobiogràfic de l'autora. En canvi, a *L'agulla i la noia adormida* la intenció es un altre, no hi ha una raó evident per la qual l'autor hagi escollit no dir el nom de cap dels personatges. Però potser la raó es troba en el retelling dels dos contes clàssics, l'autor podria haver utilitzat explícitament el nom de Blancaneus per anomenar la Reina o el de Bella Dorment per anomenar a la noia, prefereix no utilitzar cap nom, potser perquè es tracta d'una nova història amb personatges que presenten característiques diferents. Quan mirem la portada pensem directament en la Bella dorment i ens preguntem perquè el llibre no es diu així en comptes de l'agulla i la noia adormida, doncs la resposta la trobem en la pròpia història on descobrim que tampoc té tant a veure amb la Bella dorment, ni es una versió en l'actualitat. És un conte per als nens d'ara, inspirat en versions que han quedat enredades al temps i crec que la millor manera de suggerir i deixar al lector que relacioni els contes clàssics amb la història pel seu compte, és no dir els noms dels personatges.

Per últim, trobem *el viatge* on el nom dels personatges no apareix perquè no explica la història d'una família en concret, sinó de moltes famílies. L'autora no vol que ens identifiquem amb només una família, vol que prenguem consciència de les milers de famílies que passen peripècies per poder emigrar a un altre país.

Pel que fa al personatge principal, al *The End* és inexistent, però si que podríem parlar d'un tema o persona principal a cada capítol, ja que cada capítol representa una història, no podem seguir el fil d'un personatge en el transcurs del llibre. Podríem pensar en el narrador, la veu de l'autora com a fil.

A *L'agulla i la noia adormida* trobem dues protagonistes, una es la Reina i l'altre la Noia adormida. En aquest cas qui té més protagonisme és la Reina, però la Noia adormida és de gran importància i també es podria considerar protagonista. Si més no, la Noia adormida prendria el paper d'antagonista en la història, diguem que es la

dolenta clàssica del conte, però no es fins al final que es revela la seva identitat i ens sorprèn a tots.

Al viatge, el gran protagonisme el té tota la família, tots els membres són d'igual importància, encara que si parem atenció en l'acció, potser la mare és el nucli i un dels protagonistes destacats, ja que es la mare la que porta la iniciativa al viatge i la que més pateix. Per una altra banda tenim el narrador, no sabem si és el nen o la nena, però la seva veu narrativa es força important per entendre el conte, la seva percepció innocent pren protagonisme en quan es tracta del text.

En conclusió els tres àlbums ens han demostrat que no es necessari mostrar els noms dels personatges en un àlbum il·lustrat, els motius son molt diferents en cada cas però el que hem de tenir present es que un personatge sense nom pot ser perfectament identificable amb el lector. Pel que fa al personatge protagonista, *The End* i *El viatge* tenen una cosa en comú, no existeix un sol protagonista, encara que siguin llibres molt diferents ens volen comunicar una cosa, no parlen d'una persona sinó de moltes, no parlen d'una única història, sinó de moltes que el lector pot trobar en altres persones o en ell mateix.

La trama

Si comencem parlant del *The End* trobaríem una trama de martelleig on cada capítol es un fragment independent de l'anterior. Es tracta d'una atmosfera creada en cada pàgina la que ens proporciona la sensació d'unitat en el llibre, les il·lustracions i les lletres a mà, són el fil conductor que unifica el llibre.

En canvi, *L'Agulla i la noia adormida* i *El viatge* son àlbums estrictament narratius, que presenten plantejament, nus i desenllaç. Si aprofundim més trobaríem la situació inicial, el nus, l'acció transformadora, el quici i el desenllaç o acció final. En *l'agulla i la noia adormida* es comença presentant la Reina, el nus correspondria amb l'acció de la Reina d'anar a salvar la princesa a causa de la son, l'acció transformadora seria el petó, el quici es trobaria al moment quan la Noia adormida resulta ser la bruixa malvada, el desenllaç arriba quan la Noia mor i l'acció final és quan la Reina decideix marxar lluny amb els nans.

Al viatge, a l'inici es presenta la família feliç a la platja, el nus comença amb l'aparició de la guerra i la mort del pare, l'acció transformadora es dona durant tot el viatge, el quici es troba quan el guàrdia els tanca la frontera, el desenllaç apareix quan la barca arriba al mar i la situació final quan estan al tren mirant els ocells.

Hem de tenir en compte que encara que en aquests dos llibres es presenti una situació final, no és una situació tancada. En *l'agulla i la noia adormida*, al final no sabem que

farà la Reina, sabem que se'n va lluny i que decideix no casar-se, però hem de imaginar el veritable final de la història. *Al viatge* mai sabrem si la família va trobar un lloc per viure, el lector ho ha d'imaginar.

Si ens referim a la trama segons l'impacta que causa en el lector, al *The End* el classificaríem com una trama d'identificació del personatge. Encara que aquesta classificació sigui majoritàriament per als llibres infantils i *The End* sigui exclusivament adult, les il·lustracions, els textos carregats de sentiments, les inicials dels personatges, l'estil de diari personal... ens suggereix que la intenció de l'autora podria ser arribar al lector a través de la identificació. En contraposició, a *L'agulla i la noia adormida* i *Al viatge*, trobem una trama de revelació i sorpresa on al final, el lector aprèn alguna cosa. En el cas de *L'agulla i la noia adormida* ens vol mostrar que una Reina ha de viure la seva pròpia vida, prendre les seves decisions sense necessitar un príncep. *El viatge* ens porta a reflexionar sobre l'existència de les fronteres i ens mostra la realitat d'algunes famílies.

Il·lustracions

Les il·lustracions són ben diferents en els 3 àlbums. *The End* mostra unes il·lustracions realistes amb llapis, aquarel·la i tinta xinesa, encara que a simple vista semblen digitals. La majoria de les il·lustracions són rostres, només unes poques representen espais o paisatges. Les il·lustracions a vegades van acompanyades d'elements irreals o objectes fora de context per donar més significat als personatges. El fons és blanc per ressaltar les il·lustracions i el text.

A *L'agulla i la noia adormida* trobem un estil a la novel·la gràfica amb uns personatges semirrealistes en blanc i negre i tocs de daurat. Cal destacar l'alt grau de detallisme a les il·lustracions i la similitud als gravats medievals.

Al *viatge* trobem unes il·lustracions digitals, amb uns personatges de formes arrodonides, una gran importància del color en les composicions, gran varietat de textures i certa imitació de les ceres en alguns traços. Els colors tenen diferents significats, el negre la guerra, el vermell el perill.

Les diferències entre els 3 àlbums són moltes i és difícil trobar alguna cosa en comú. Però podríem dir que tots tres són una fusió de tècniques tradicionals i digitals, *The End* i *L'agulla i la noia adormida* estan fets principalment amb una tècnica tradicional, encara que amb les seves posteriors modificacions amb ordinador. *El viatge* encara que estigui realitzat amb una tablet gràfica, l'autora va dibuixar primer amb llapis i després va afegir el color, també va escanejar textures que posteriorment va afegir. Principalment l'autora volia publicar el llibre digitalment per e-books i tablets, però després es va adonar de que els lectors el preferien en format llibre.

Lectors

En el cas de *The End* ens trobaríem amb un llibre estrictament adult o juvenil, on les temàtiques i la comprensió del relat en si, necessiten un lector amb certa maduresa.

En canvi *L'agulla i la noia adormida* seria més difícil de classificar, segons Neil Gaiman és un llibre per nens i adults. Podríem pensar que es per nens per la temàtica de fantasia i els dibuixos, però en aquest cas serien nens a partir de aproximadament 9 anys, ja que el text es extens. També el podríem considerar d'adults perquè és un retelling de contes clàssics i això implica cert coneixement sobre aquestes històries que un infant no té. En tot cas seria un llibre difícil de classificar en quant a tipus de lectors.

El viatge és un llibre pròpiament infantil, no hi ha dubte, encara que també pot agradar al públic adult i cada vegada són més els adults que s'interessen els àlbums il·lustrats.

És important tenir en compte el públic a l'hora de realitzar un llibre infantil, condiciona tots els aspectes, però cada vegada més la línia entre àlbum adult o infantil resulta més difícil de veure. Es podria destacar que els àlbums adults o juvenils tenen més tendència als dibuixos realistes i presenten trames i temàtiques més complexes, podríem parlar fins i tot de novel·les, que s'han convertit en àlbums il·lustrats. Els àlbums infantils solen ser més simples, amb més colors, histories menys complexes, que busquen un aprenentatge més explícit en el lector, després de tot, intenten orientar als infants en el món. No hem d'oblidar que cada vegada més adults llegeixen llibres il·lustrats infantils, com diu Benjamin Lacombe, per desgracia avui en dia molta gent encara pensar que els llibres il·lustrats son només infantils.

Conclusió

Després d'analitzar 3 àlbums que considerava molt diferents, he descobert que tenien més coses en comú del que pensava. Tots tres no mostren els noms dels personatges, cadascun per diferents motius. Aquest fet m'ha permés adonar-me de que en una bona historia no calen noms i potser el fet de que apareguin il·lustracions dels personatges, fa que no sigui tant necessari que tinguin nom. Les il·lustracions m'han mostrat que són sovint condicionades per l'edat del públic, però que al final també hi ha certa flexibilitat per part de l'il·lustrador tenint en compte l'estil personal. També m'he adonat de no perquè un llibre sigui classificat com infantil, vol dir que no presenta una part de públic adult i a l'inrevés, com podem veure a *L'agulla i la noia adormida*, on les il·lustracions son grotesques, però no per això poden deixar d'agradar al nens. Finalment pel que fa als lectors, he pogut comprovar que la il·lustració de llibres està renaixent tant per adults com per a nens

Conclusions

En primer lloc, l'enfocament del meu treball ha canviat molt a mida que avançava la meua investigació. Com he dit a la presentació, volia fer un treball sobre les tècniques gràficoplàstiques utilitzades a la il·lustració, però després em vaig adonar que el ventall era massa gran, ja que cadascú utilitza la tècnica amb la que es sent més còmode i a vegades no és tracta només d'una tècnica sinó més d'una per aconseguir l'efecte que es vol. El meu concepte sobre les tècniques també ha canviat durant el treball, abans donava massa importància a la tècnica utilitzada per l'il·lustrador, volia descobrir quines eren les més utilitzades perquè creia que aquestes eren les més encertades per fer un bon llibre, però he arribat a la conclusió de que no és així. És veritat que en el llibre il·lustrat hi ha certes modes i tendències, que es presenten cada any a la fira de Bolonya, però les tècniques gràficoplàstiques no són excessivament importants en quant a l'èxit d'un llibre. La qualitat del llibre depèn de tot el conjunt, l'interrelació de les il·lustracions amb les paraules, el llibre en si, el que s'explica i també una petita part que podríem considerar com a part d'una tendència. En general cada autor realitza les seves il·lustracions com es sent més còmode per expressar el seu missatge i un bon llibre depèn de la transmissió d'aquest missatge i no tant del medi. Aquesta conclusió m'ha fet eliminar casi per complet la part que volia afegir de tècniques gràficoplàstiques al meu treball, perquè ho he trobat innecessari.

Succeeix una cosa semblant amb l'estil, tendia a pensar que era necessària la consolidació d'un estil de dibuix per realitzar àlbums il·lustrats, però he arribat a la conclusió, igual que amb les tècniques, per trobar l'estil és millor pensar en el que volem expressar i no en el com. L'estil no és fàcil ni ràpid de trobar, tampoc cal córrer per trobar-lo, però també és veritat que els il·lustradors que tenen clar què volen explicar i com fer-ho tenen més possibilitats de gaudir d'una llarga carrera il·lustrant llibres. El fet de que els artistes amb reconeixement destaquen per el seu estil personal, ens fa a molts aspirants a artistes desesperar-nos per buscar un estil propi, i a vegades tendim a copiar el treball d'altres artistes. Però com diu Paula Bonet, no podem tenir un sol referent, sinó molts i millor si provenen d'àmbits diferents, no només il·lustradors. En aquest treball he après que no importa si no tinc un estil consolidat, tampoc he de buscar-lo, sorgirà de forma espontània, ara que sóc conscient de que no he de seguir cap paràmetre o intentar dibuixar com algú altre per estar conforme amb el meu treball.

D'altra banda, en la meua part pràctica vaig pensar des d'un inici fer el meu propi llibre il·lustrat, però vaig canviar de idea a mida que avançava el treball. Pensava que fer el llibre il·lustrat seria la part més fàcil i ràpida del treball, però aviat em vaig adonar de la complexitat de realitzar un àlbum il·lustrat. A la part teòrica em centro bastant en la relació entre imatge i paraula, perquè al principi, quan buscava informació del treball, en els llibres que consultava sempre s'esmentava aquesta relació i jo no la entenia. Entenia el fet de que les imatges eren igual d'importantes en els àlbums il·lustrats, només el nom del gènere ja ens porta a pensar en això, també entenia que aquestes imatges i paraules es relacionaven per formar el tot, el llibre il·lustrat. Però vaig haver d'investigar més per entendre quin tipus de relació s'establí entre els dos elements, que deien les paraules i que deien les imatges, i és sorprenentment complexa, perquè podem trobar àlbums infantils que ens resultarien senzills a simple vista, però que en el seu procés de realització no són tant senzills. En el meu treball m'he centrat

principalment en descobrir com és la construcció gràfica d'un àlbum il·lustrat, com s'explica una història i com no s'explica. O fins i tot un relat, que no expliqui una història necessàriament, que pugui ser un conjunt d'històries. L'Anàlisi de 3 àlbums il·lustrats m'ha ajudat a entendre i comprovar la informació que havia trobat anteriorment sobre el gènere. Els meus intents per realitzar el meu propi llibre anteriorment a l'anàlisi havien fracassat. No em convencien les històries que pensava, no sabia a quin públic dirigir-lo, ni com fer les il·lustracions, ni quina extensió havia de utilitzar...vaig arribar a la conclusió de que podia haver llegit molt sobre àlbums il·lustrats, podia saber com es feien però no sabia fer-ne un propi. No m'agradaven les meves idees i no em sentia preparada per fer el meu propi llibre il·lustrat. Com he dit abans, s'han de tenir en compte molts aspectes: La confecció i els efectes de la trama, l'extensió, el tipus de lectors, la temàtica, les limitacions en les il·lustracions i text, etc. Vaig arribar a la conclusió de que no tinc suficient experiència tant explicant històries, com dibuixant i més difícil se'm feia encara aconseguir una fusió d'ambdues coses per aconseguir un llibre il·lustrat. Per això vaig decidir fer un anàlisi de 3 llibres en comptes del meu propi. No obstant, sentia que l'anàlisi no era suficient i he decidit fer un projecte personal d'il·lustracions, sense la pressió d'haver de realitzar un àlbum il·lustrat amb un objectiu, aquest projecte m'ajudarà a créixer com a artista per poder realitzar àlbums il·lustrats en un futur, ja que ara mateix, encara el meu treball de recerca hagi finalitzat, jo segueixo aprenent.

Un aspecte que m'ha sorprès, és la formació dels il·lustradors d'àlbums il·lustrats. Encara que cada vegada hi hagi més estudis d'especialització en il·lustració, molts il·lustradors tenen formació en Belles Arts o Disseny Gràfic i alguns d'ells no tenen cap formació en l'àmbit artístic. És cert que hi ha moltes habilitats que es poden ensenyar, però realment per ser il·lustrador només cal creure en la teva obra, treballar molt en els teus objectius per aconseguir el suport necessari.

He descobert que existeixen més àlbums il·lustrats per adults dels que pensava i també llibres difícils de classificar en quant a tipus de lectors, llibres que són per a nens però que també poden arribar al públic adult. A més, l'editorial Eldelvives té un nou segell editorial, on combina literatura, il·lustració i disseny i on es publiquen únicament àlbums il·lustrats adults. Encara que els àlbums per a aquest sector hagin guanyat popularitat, moltes vegades acaben a la secció infantil o de còmic a les biblioteques o llibreries, encara és difícil trobar un lloc per als àlbums adults, encara es necessita temps per la consolidació del gènere. Benjamin Lacombe, autor de llibres infantils i adults, assegura que l'única diferència d'escriure àlbums per adults és que és difícil tornar a educar als adults en la lectura d'àlbums il·lustrats. Aquest pensament em porta a pensar en els prejudicis que sovint tenim sobre els llibres il·lustrats, pensem que són només per nens i ignorem les possibilitats que ens poden oferir.

En definitiva amb aquest treball he profunditzat tot el que necessitava sobre els àlbums il·lustrats, he aconseguit els meus objectius, tot i les dificultats, he après que l'art del llibre il·lustrat no és fàcil i requereix de molt treball per part del creador, però val la pena endinsar-se en les històries, que amb un seguit de simples imatges i paraules, creen un món que ens fa somiar a petits i grans.

Bibliografia

CAMPOS, Prado. *El auge ilustrado* <http://www.eldiario.es/cultura/arte/ilustracion-ilustradores-ricardo_cavolo-paula_bonet-exposicion-libro_0_235526659.html> (consulta 24.10.2016)

GILARDONI, Claudia. *¿Qué es un álbum?*
<<http://www.leamosmas.com/2012/04/13/que-es-libro-album/>> (consulta 24.10.2016)

MCANNON, Desdemona i THORNTON Sue i WILLIAMS, Yadzia. *Escribir e ilustrar libros infantiles, desde idear personajes hasta desarrollar historias, una guía detallada para crear maravillosos álbumes ilustrados*. Acanto, 2015.

SALISBURY, Martin i STYLES, Morag. *El arte de ilustrar libros infantiles, Concepto i practica de la narración visual*. Blume, 2012.

RODRIGUEZ Bosch, Marta. *Mundo ilustrado, panorama de la ilustración en Barcelona*. Gustavo Gili, 2015.

ZAPARAIN, Fernando i GONZALEZ, Luis Daniel. *Cruces de caminos, álbumes ilustrados: construcción y lectura*. Universitat de Valladolid, 2010.

The End

Ábrete Sésamo. *Qué hacer cuando en la pantalla aparece The End, de Paula Bonet*.
<<http://abretesesamoblog.com/que-hacer-cuando-en-la-pantalla-aparece-the-end-de-paula-bonet/>> (consulta 24.10.2016)

BONET, Paula. *Qué hacer cuando en la pantalla aparece The End*. Lundwerg, 2014.

CAILLABET, Ana i ARMISEN, Suani. *Paula Bonet i The End*.
<<http://www.cuentosmonos.com/2014/05/paula-bonet-the-end/>> (consulta 24.10.2016)

Entrevista a Paula Bonet, caràcter. TV3. <<https://youtu.be/77G6tYfLeOo>> (consulta 24.10.2016)

JANNER, Beatriz. *Documental de Paula Bonet*. <<https://youtu.be/YXYMckpcqPA>> (consulta 25.10.2016)

PEREZ, Elisabet. *Conferencia de Paula Bonet en BilbaoArte*. Cursos Bonito editorial.
<<https://youtu.be/0vSkDfELxbg>> (consulta 24.10.2016)

Taller d'il·lustració amb Paula Bonet, La Nau Oliva. <<https://youtu.be/vq7oqusGgqw>> (consulta 24.10.2016)

TEDx. Crea. *Com una obsessió es converteix en un ofici: Paula Bonet at TEDxLaValldUixo*. <<https://youtu.be/HPEnnTJqEN0>> (consulta 24.10.2016)

El viatge

CORDELLAT, Adrián. *Pequeños lectores: "El Viaje" de Francesca Sanna*.

<<http://www.unpapaenpracticass.com/el-viaje-francesca-sanna/>> (consulta 25.10.2016)

BIBLIOTEQUES BARCELONA, *entrevista a Francesca Sanna*. <<https://youtu.be/2IJ1ZkC24kA>> (consulta 25.10.2016)

MANZANO, Sarah. *"El Viaje" de Francesca Sanna*.

<<http://www.papelenblanco.com/resenas/el-viaje-de-francesca-sanna>> (consulta 25.10.2016)

SANNA, Francesca. *El viatge*. Impedimenta, 2016.

L'agulla i la noia adormida

ARILA, *La joven durmiente y el huso (reseña)*.

<<http://ladanzadeletras.blogspot.com.es/2015/03/resena-la-joven-durmiente-y-el-huso-de.html>> (consulta 25.10.2016)

GAIMAN, Neil i RIDDLE, Chris. *L'agulla i la noia adormida*. Empúries, 2015.

GAIMAN, Neil. Biografia, pàgina oficial. <<http://www.neilgaiman.es/sobre-neil/>> (consulta 25.10.2016)

GENÍS, Daniel. *La joven durmiente y el huso*. <<http://elbiblionauta.com/es/2015/04/27/la-joven-durmiente-y-el-huso-2014-neil-gaiman/>> (consulta 25.10.2016)

HARPERTEEN. *The sleeper and the spindle: Neil Gaiman and Chris Riddle on collaboration*. <<https://youtu.be/76p5i861rds>> (consulta 25.10.2016)

ISTEL, *La durmiente y el huso. Reseña*. <<http://www.fandomteca.com/quienes-somos/>> (consulta 25.10.2016)

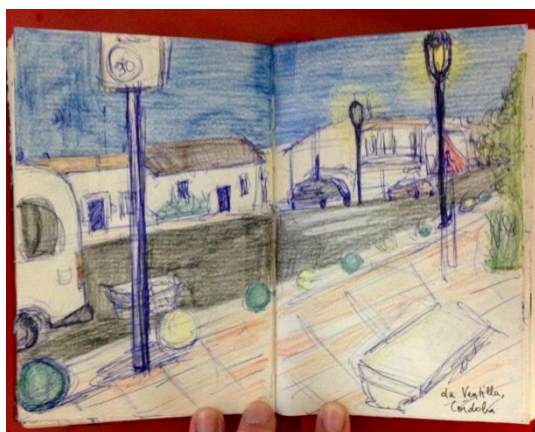
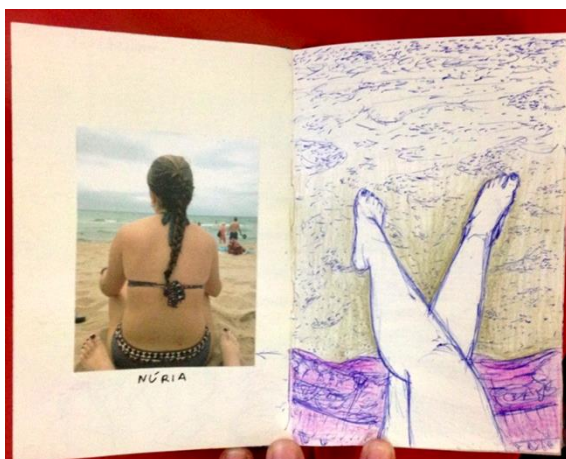
RINCON, Rocío. *"La joven durmiente y el huso" de Neil Gaiman y Chris Riddell*.

<<http://www.lacasaddeel.net/2015/03/la-joven-durmiente-y-el-huso-de-neil-gaiman-y-chris-riddell.html>> (consulta 25.10.2016)

WITH IN BOOKS, *Reseña: la joven durmiente y el huso*. <<http://within-books.blogspot.com.es/2015/05/resena-la-joven-durmiente-y-el-huso.html>> (consulta 25.10.2016)

Annexos

El meu projecte personal consisteix en dos treballs. El primer treball és un llibre d'artista que vaig fer durant l'estiu, és una mena de quadern de viatge on vaig fer esbossos dels llocs que visitava. A part de dibuixos també vaig realitzar fotografies. Aquest treball em va permetre practicar el dibuix mentre decidia quin seria el meu projecte final. Tots els dibuixos estan fets a boli i amb llapis de colors.

L'altre treball és titula *Muses* i està compost per petites il·lustracions de dones que tant per el seu caràcter, com per les seves vides o la seva música, m'han inspirat i he volgut retratar-les. Algunes són persones famoses, d'altres són una fusió de dos personatges. No he volgut retratar dones concretes, sinó que he intentat agafar els trets que més m'interessen de les seves personalitats, el que elles representen per mi i expressar-ho al paper. Per dibuixar, he fet esbossos previs amb diverses perspectives per veure quina m'agradava més i per fer un estudi del personatge. He escollit aquest treball, perquè crec que m'ha permès evolucionar. Crec que s'hi hagués escollit fer una història convencional m'hauria deixat d'agradar el tema i no seria capaç de seguir el fil conductor d'un projecte per el qual ja no tinc motivació. Normalment començo molts projectes però després em deixen d'agradar i no els acabo, però amb aquest he pogut seguir, perquè l'he pogut anar transformant en el temps i encara que les primeres il·lustracions són molt diferents de les últimes, poden formar part del projecte i això és el que volia aconseguir. El que més m'agrada del projecte és que cada il·lustració és independent de les altres. Reflecteixen els canvis que he tingut durant el treball i potser les que he fet ara dintre de poc no m'agradaran, però aquest exercici em fa adonar-me del que realment vull expressar i està fent que no em conformi amb les primeres idees o amb les primeres il·lustracions i pugui fer evolucionar el meu projecte. Com he dit abans, no he pogut realitzar un llibre il·lustrat com m'agradaria, però aquests projectes formen part del meu aprenentatge per un futur.

Per fer aquest projecte m'he inspirat en el llibre *Genealogia d'una Bruixa* de Benjamin Lacombe, en *The End* de Paula Bonet i en *Princeses Oblidades o Perdudes* de Rebecca Dautremer. Sempre m'ha inspirat la figura femenina i volia fer un projecte on hi hagués diferents dones, cadascuna amb la seva propia història, amb un fil comú, la seva lluita personal i la seva força que m'inspira. Aquestes són algunes de les il·lustracions.

